Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШИНАРА, 1 октябрь, 1974 шу. ● № 118 (5409). ● Мах 2 кап.

БАРКАЛ ХЬОНА, ДАЬХЕ!

Бераш дикагIа Iалашдара

Ше хьахиннача хьалхарча деношка денз Советий Iаьдало берий йоакхо яьй. Цунна тешал деш ба укх деношка КПСС ЦК-эси СССР Министрий Советои кIезига Iалашбаьча дезалий берзшта пособи далара хьакъехьа арабаьккха соцам.

Тха коллективе чIоагIа раьза хиина дуви из. Бераш унахцIена хилийтара, цар хьал, хIаьта иштта берий ноаной хьал а дикагIа тоадара тIаберзабаь ба партеи правительстван соцам.

Долла хIама сага духьа, деш долча вай мехка кхыча тайпара хург а дацар. Вай деш мел дар ду унахцIена, доллача хIэманца Iалашваь, адамий сийрдача кхоаненга гIоргвола сагl хьалкхевара.

Берашца болх беш, парна кхетам луш долча тхона дикагIа гу цу соцама мел боккха лоархIам ба. Тхэ болхлой чIоагIа гIадбаха ба из соцам арабаккхара.

А. МЕХТИЕВА,
Грозне халкъа образоване № 58 йолча берий беша заведующи.

НАЬХА ЙОАКХО ЕШ

Советски наьха вахара хьалаш махулла тоадара вай парте а правительства а патехаддаш йоакхо еш хилара тешал деш ба укх деношка КПСС Централньи Комитетеи СССР Министрий Советеи хьатIайоагIа еррига юкъера доход хIара сага лаьрхIача бетта 50 сомал тIех йоацаш болча дезалашта, 8 шерага кхаччалца ха яланза долча хIара бера лоархIаш бетта 12 сом пособи хьожадара бола соцам. Цунах дикка новкъостал хурга дукха дезал болча дезалашта. Са пхи бер да. ЗIамагIдолча бера хIара бетта 12 сом ахча ийдергда аз. Из доккха новкъостал да. Иштта ахча ийдергда вай мехкарча эзараш-эзараш болча дезалаша. Дег тIара доагIа баркал оал аз сайгара а, сайца балха болча дукхача ноаношкара а вай партена, правительствана. Оаха дош лу тхоашка доагIача даькъе дикагIа къахьега, тхоай бераш доллача хIамал дукхагIа Даьхе езаш а, къахьегама тIера а кхеде.

Л. ХАМАТХАНОВА.
Грозненски хога гIарс беча фабрика болхло.

Вай республика дукхача хьажкIаш лелаеча колхозашкен совхозашкен чIоагIа могадеш хьаллаьцад Кабардино-Балкарерча механизатораша хьажкIаш чуэцача боккха толам а боаккхаш дIадоладаь, из бахьан долаш царга КПСС Генеральни секретара Л. И. Брежнева дIайха моаршал дайта, башха-дика гIулакх.

ДАЬХЕН АМБАРАШКА

Техниках дикагIа пайда а эцаш махулла сихагIа шоллагIа хьувкъам чуийца баккха дерхI республика механизаторашa. Къаьстта дика кайоалаш болх бу хьажкIаш чуэцача Шалински, Грозненски, Надтеречни, районий боахамашка.

Ялатийна чуэцаш йолча хьажкIех эзар гектар совгIа чуийца яьнай республике.

ХьажкIаш чуэцията сихдарга хьежжа дукхагIа хул Даьхен амбарашка дIачутоссаш дола ялат а. ТIадиса ка бола ялат дIа а токхаш паччахьалкхенга дерригa ялат дохкара халкъбоахама цланаш хьажкIий чотах кхоачашъяь яьнай цхьайола районаш. Иштта ялат дохкара план 120 процент кхоачашъяьй хIанзлехьа а 4,6 эзар тонн хьажкIаш йохка кхийнача Шалински районо, 103 процент кхоачашъяьй план Грозненски районо, 107 процент — Нoжай-Юртовски районо.

ТIеххьарча кхаь дийнахьа кхо эзар тонн совгIа хьажкIаш кхьчай ялат дIачуийдеча пункташка. Цу юкъагIа 1200 тонн ехкай шелинцаша, 600 тонн грозненцаша, 300 тонн сунженцаша, 120 тонн ачхоймартановцаша, и. кх. дI.

Эггара тIехьагIа хьажкIаш чуэца йоласнарах йолча Назрановски района а кхийнад 58 тонн хьажкIаш йохка.

Республике укх шера еррига паччахьалкхенга екха хьажкIаш 11690 тонн, дуга — 5715 тонн я.

Сийле хийла хьалхалаттарий!

ЭЛИХАНОВ ВАХА,

Сунженски района Ленина цIерагIча колхоза хьажкIаш лелаеча звено звеньевой.

Комбайнови кхаь агрегатаца хIара дийна 12—13 гектар хьажкIаш чуэц звенос. Цхьан комбайна дийнахьара норма 3 гектар я. Болх цIена бу, техника дика лелаю.

ТУТУЕВ ДЖАЛУ,

Гудермесски района «Степной» совхоза комбайнер.

Ший комбайнаца цхьан кIирагIа хьанхари ардари цхьан долаш 146 тонн дуга чуийцад Джалус, вешта аьлча нормагIа чуэца дезаш хинначох 260 процент.

Пятилетка диълагIча, къоастамбеча шера шоллагIа хьувкъам ца бойташи лоаццача хана чуэцаран дерригa низаш оарцагIдаьхад Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза механизаторашa.

Ка бола ялат чуийца ма даьллинге ха ца йоаеш хьажкIаш хьакха техника кийчъяра теркам тIабэхийтар колхозхоша. Ханал хьалха кийчон линейка тIа дIаоттайир колхоза доалахьа мел йола хьажкIаш хьокха комбайнаш, тракторни тележкаш.

Укх шера дика хьахиннай колхоза хьажкIаш. Укх деношка кхашка яьннай колхоза ийс комбайн.

Хьалхарча деношка даьча лоархIамех хIара гектара тIара 45—50 центнер фуалъяьха хьажкIаш йоал.

Къаьстта дика хьахиннай Синчинов Сергей Ивановича кулгалдеча звено кхай тIара хьажкIаш.

А. МАГОМЕДОВ.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) звеньевой Синчинов Сергей Ивановичи комбайнер Кузин Иван Федеровичи дийнахьа баь болх дIаязбеш ба.

И. ПЛИЕВА сурт.

ДИКА ФУ — ХЬУВКЪАМА ЛАРД

ДIаде ялат кийчдара дукха болх бе беза. Фуна ялат дIадийча денз чу а ниша цIендаь даллалца йолча хана лага лоаттаде деза ялат, кхедераша районированни дикача фух мара ялат хьувкъарг ца хилар. Дика фу дIадийнача цхьатарра овла кец, хьалха-тIехьа доацаш ялат хьалтIадоал, цхьатарра кхаьче дика хьувкъам лу.

Фу нувхаш йоацаш цIена хила деза. ХIана аьлча кегий кхерилгаш, лаьтта увш долча фуно хьувкъам лохбу. ДIадувча хана лерттIа лаьтта Iодижийтац фу цунах увча хIамаша. ХIаьта иштта цунах увча хIамаша лоаттадеча хана тIунал тIаоза, зуламера са доахка хIамаши микроорганизмаши ебара хьалаш хьахулийт.

Къаьстта чIоагIа зене да фуца са доахка хIамаш, баьцовгIай, йоархIий фу увш хилча. Иштта фу дIадийнача оасара баьцаш дукхагIа хул, дегIадоагIача ялата чIоагIа новкъарле ю. Iалаьмата чIоагIа ебаш я сурепка. Цун цхьан фийгах 20 эзар фу хьахул.

Ялата лазараш хулийта спорынья, головневи мешочкаш яха возбудителаш вIалла хила йиш яц фуца. Мел уж кIезига яле а хьувкъам чIоагIа лохбу цар. Фу Iоттадаь латтача са доахка хIамаши цар личинкаши хьахилийта мегаргьяц. Уж кIезига яле а чIоагIа еб тIунал йолчен йIайхачен.

Фу дика хьатIадалара белгало из дика хилар да. ДукхагIйола культураш хьатIадоала фу 95 процент йолаш а кхы лакхагIа а (цхьоалагIча класса) хила деза. Ца хулча даьлча хьатIадоала фу 90 процент мегийт. Цхьабакъда, иштта фу дIадийнача 10—15 процент лоху хьувкъам. Кондиционни доаца фу дIадийча хьувкъам кхы а лохагIа хул. Иштта дола фу дукхагIа дIадув гектара тIа. Цунах, цхьадола фу Iалаьмата сиха хьатIадоал, цхьадар хьатIа ца доалаш дус. Цу морча фуна фийг бизан дикен бале а во хьалтIабоал. ХIана аьлча ялат чуийцачул тIехьагIа кхы а кхача ха хиннаяц цу фийга. Из фу кхоачам боллаш улладе а дикагIа хьалтIадаргдолаш дIоахде а деза. Боккхача лоархIаме я воздушно-тепловой обработка. 20—30 процент дукхагIа хьатIадоал ялат. Чуийцачул тIехьагIа фу сихагIа кхачийта итт сантиметр лакха долаш 5—10 дийнахьа доаржадаь маьлхе аллийтта деза ялат.

ХIанз республика цхьадолча боахамашка гурахьа дув ялат дIаде доладаьл. Мишта кийчо яьй цу лоархIамерча гIулакха боахамий кулгалхошеи специалисташеи?

Ерригача республике 97 процент фу кондиционни да, царех 70 процент цхьоалагIча класса да.

ДукхагIболча кулгалхошеи специалисташеи хьалхе йоакхо яьй гурахьа дувча ялата сортовой дика фу кийчдара. Дика вIаштIехьдаьккха докъадаь, цIендаь хранилище дIаоттадир фу.

Фуна инспекцеша тохкам бича гучадаьннад, Гудермесски, Малгобекски, Грозненски, Урус-Мартановски районий боахамашкара фу кондиционни долга — 82—98 процент, цхьоалагIча класса да.

ДукхагIдолча боахамий кулгалхошеи специалисташеи кхетаду дика фу Iалашлича минеральни удобренешка, ядохимикаташка, лаьтта кийчдарга дIадахар юхаметтаоттаргхилар.

Цунца цхьана, халахете а, болаш ба ханнахьа фу кийчдара йоагтIаш йола йоакхо ца ю кулгалхойн специалисташи.

ЧIоагIа ледара лел фу кийчделга Назрановски, Сунженски районашка. Из бахьан долаш кийчдаь фу цхьоалагIча класса 41—59 процент мара дац. цIена дац из Шелковской района «Червленский», «Коминтерн» яхача, Ленина цIерагIча колхозашка. Цу боахамашкара фу цхьоалагIча класса дар 35 процент мара дац.

Оарц даккха дезаш гIулакх эттад фу кийчдара Назрановски, Надтеречни районий боахамашка. ДIаде дезача фух 87 процент мара кийча дац. ХIаьта Советски районе кхы а кIезигагIа да — 45 процент.

Иштта хьалаш да бIаьстан юхье дIадувча ялата фу кийчдара а. ВIалла ла мегаргдоаца гIулакх даьд Надтеречни района «Кругловский» «Верхненаурский» совхозий кулгалхоша. Царех хIаране Iалашъяь цхьацца эзар центнер горох ялат дIанйдеча пунктaшка дIачуеннай. Боахамаш фу доацаш дисад.

БIаьстан юхье ювча культурай фу кийчделга чIоагIа ледара лел Грозненски, Гудермесски, Малгобекски, Назрановски районашка.

Ерригача республике 5230 центнер гороха фу гороховн зерновка кхийтта да. Из лазар долаш да гороха фу «Самашкинский», «Ингушский», Урус-Мартановски района совхозашка, «Путь к коммунизму» колхозе.

ТIехьа... ца... доахаш Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхозе, Гудермесски района «Октябра 40 шу» яхача колхозе даьча тайпара сиха цу лазарах цIенде деза фу.

Фу кийчдар цхьаболча кулгалхошеи специалисташеи теркал ца деш тесса леладелга фуд. Цхьадолча боахамашка боагIа мах бац фуна.

ХIанзе а фу кийчданза долча боахамашка дерригa низаш оарцагIдаха деза гурахьа дув ялат дIаде дIадоладе ха хьатIакхачале дерригa фу цхьоалагIча класса хилийтара, хIаьта иштта йоакхо е еза бIаьстан юхье ювча культурай фуна а.

Цу ханале боахамаша дIа-хьа хувца, госресурсашкара на хьаоза деза.

Лоацца аьлча гурахьей бIаьстан юхьей цхьоалагIча класса фу мара дIадувргдоаца гIулакх де деза.

Белгалдаккха деза, цхьадолча боахамий специалисташа фу керда доаккхаш вIалла ца хувцилга. ХIара боахаме фу керда доаккхаш хувцара оттаяь план хила еза. Из кхоачаш ярга хьежа веза агроном.

Республика дукхагIдолча боахамашка хIанз а вIашагIйохканза я фуна ялат кхеду бригадаш, отделенеш, нагахьа санна яле а каьхата тIа дIаязъяь мара яц. Фуна ялат кхеду участкаш бIаьстан юхье мара тIачIоагIъяц бригадашта. Фуна дикал лоха хул агротехнически бокъонаша дIамадехьара гурахье а дика кийчдаьча лаьтта из дIа ца дийча.

Колхозийи совхозийн агрономий декхар да фуна лаьрхIача участкашка цIенхаштта тIахьожам лоаттабар.

Иштта фу дика кхедара дерригa низаш тIадахийта деза, тIаккха мара дика ялат кхеде йиш яц. ХIаьта фу доагтIача тайпара лоаттаделга а боккха лоархIаме да.

Л. ЧЕТВЕРИКОВА,
республикански паччахьалкхен фуна инспекце кертера агроном.

ГУДЕРМЕССКИ РАЙОНА ЧУГIОРГIЙОЛАШ ГЕРЗЕЛЬ-АУЛЬСКИ ЮРТСОВЕТ ХЬАЯРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо СОЦАМ БУ:

1. Ишхой-Юртовски юртсовет екъа а екъаш, Герзель-Ауле центр а йолаш Герзель-Аульски юртсовет хьайойла Гудермесски района территоре тIа.

Герзель-Аульски юртсовете дIачулойла нах баха моттигаш — Герзель-Аули Герзаль яха мешиннаькъа станце поселоки, Ишхой-Юртовски юртсовета юкъера уж дIа а яьха.

2. Гудермесски районаца хургйолаш хьайойла къахьегамхой депутатий Герзель-Аульски юрта Совет Герзель-Аула юртеи Герзель яхача машиннаькъа станце поселкаи хоржамий округашка гIолла хержача къахьегамхой депутатий Ишхой-Юртовски юрта Совета депутатех.

3. Къахьегамхой депутатий Гудермесски городской Совета исполкома тIадуллалда Герзель-Аульски юртсовета организационни сесси елга а къахьегамхой депутатий Герзель-Аульски юрта Совет хьаярцеи керда хьаяьча къахьегамхой депутатий Герзель-Аульски юрта Совета балха хиланза даргдоаца хьалаш Iалашдарцеи ювзаенна кхьйола мероприятеш чакхйоахилга а (помещенеш, оборудовани ялар, телефонаш чуяхкийтар, кхыяраш).

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Г. СКЛОКИН.

г. Грозный.
1974 шера 26 сентябрь.

СССР ОБОРОНА МИНИСТРА ПРИКАЗ

1974 шера 29 сентябрь № 213 г. Москва.

ЭСКАРЕ ГIУЛАКХ ДАРА ОТТАЯЬ ХАНАШ ЯЬХА БАЬННА ТIЕМА ГIУЛАКХАШ ТIАРА НАХ 1974 ШЕРА НОЯБРЕ — ДЕКАБРЕ СССР ГЕРЗАШЦАРЧА НИЗАШКАРА ДIАБАХАРА ХЬАКЪЕХЬА А ГРАЖДАНАШ ШОАЙ АРГIАННА БОКЪОНЦА ДОЛА ТIЕМА ГIУЛАКХ ДЕ ТIАХЬЕХАРА ХЬАКЪЕХЬА А.

«Массава а тIема гIулакх де декхарийла хиларах» долча СССР законага хьежжа аз приказ лу:

1. Бокъонца дола тIема гIулакх дара ханаш 1975 шера 1 январь хьатIакхачале чакхйоалаш бола тIема гIулакхаш тIара нах запасе а бохийташ 1974 шера ноябре — декабре Советски Эскара, ТIема-Форда Флота, доазон тIарчеи чурчеи бIун мугIарашкара дIабаха.

2. ТIема гIулакхаш тIара нах дIа а баьха запасе бохийташ хиларца дувзаденна, укх приказа хьалхарча пунктага хьежжа Советски Эскаре, ТIема-Форда Флоте, доазон тIарчеи чурчеи бIу тIа гIулакх де тIахьеха ди хьатIакхоачаш 18 шу даьнна бола, тIахьехарах мукъабоалийта бокъо йоацаш бола гражданаш а хIаьта иштта йоккхагIа ханаш йолаши мукъабоалийта ханаш чакхъяьннеи бола гражданаш а.

3. Е приказ дIакхайкадолда ерригача роташка, батареяшка, эскадрильяшка, кемаш тIа.

СССР оборона министр Советски Союза Маршал А. ГРЕЧКО.

ЦХЬАН ДЕЗАЛЕ

ОКТЯБРЬСКИ РЕВОЛЮЦЕ ОРДЕН ДIАЕННАЙ КЪИЛБАСЕДА-ХIИРИЙ АССР-а

ОРДЖОНИКИДЗЕ, 27 сентябрь. (ТАСС спец корр.). Тахан советски ХIирийчен байракха тIа Лениней Халкъий ДоттагIалеи орденашта лалла сийрдаяьлар Октябрьски Революце орден. Республикана из доккха совгIат деннад коммунизм хьалъеча толамаш дахарах а Къилбаседа-ХIирий АССР хьаяь 50 шун Къилбаседа ХIирийче ший лоIамегIа Россех дIакхийтта 200 шун дузарца дувзаденна а.

КПСС областной комитетеи республика Лакхехьарча Советеи цхьана хиннача торжественни заседане гулбелар партийни, советски, общественни организацей кулгалхой, промышленностеи юрта боахамеи хьалхалаттараш, Iилмай культуран деятелаш, дукха хьашийй. Торжественни заседани хьайийллар КПСС Къилбаседа-ХIирий обкома хьалхарча секретара Б. Е. Кабалоева.

Раьза хиина сийлеи президиуме хержар КПСС ЦК Генеральни секретарь новкъост Л. И. Брежнев керте латта КПСС ЦК Политбюро.

Къамаьл де дош лу СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела заместителa, РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума председатела М. А. Ясновна. Цо Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета, КПСС ЦК Политбюро а КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева ший а, СССР Лакхехьарча Совета Президиумеи СССР Министрий Советеи цIерагIа сийлахьа юбилейн Къилбаседа-ХIирий АССР-а Октябрьски Революце орден ялари республика къахьегамхой чIоагIа...

дег тIарен даькъала бийцар.

Советий Iаьдал бахьан долаш хIирий халкъо лоаттабаьча къовсама истори, белгалдаьккхар оратора, айхха дувзаденна да сийлахь-воккхача Ленина цIерацеи цо хьаяьча большевикий парте цIерацеи. Советски Iаьдал даьннача хьалхарча шерашка Владимир Ильич Ленина Iалаьмате чIоагIа йоакхо яьй къамий йистош дегIайоалаяра. Цо еннача указанегIа Къилбаседа ХIирийчен къахьегамхошта массе оагIорахьара новкъостал даьд керда вахар хьалдеча.

Ах бIаь шу совгIа ха дIаяьннай вай Даьхен халкъийн народностийн дукхача къамех латтеи барт тайнеи дезал бIарча цаI йолча советски социалистически республикай низ болча союзе бахаш, къахьегаш, коммунистически общество хьалъеш бола. Халкъий доттагIала вошали, ленински парте гIулакха уж тешаме хилар — вай юкъарча ираза, вай сийлахь-йоккхача Даьхен низеи рузкъани, коталонца цо коммунизмага хьоча наькъа толам.

Советски Iаьдал латтача шерашка овлангара денз эргалонаш хиннай республике социально-экономически, общественно-политически, культурни вахара даькъе. Кагийча цхьарий мастерскешкара хIанзарча промышленни предприятешка, дахчан нохаргара тракторгеи комбайнагеи, багагара электрически сердалонга, боадонгареи тIехьа дисачареи массава а йоазув-дешар ховш хиларга кхоачаш — ишта ба Коммунистически парте кулгалца Къилбаседа ХIирийчено хьабена никъ.

Республике хьа а даь, толаме дегIаух бесаш дола металлурги, хIанзарча промышленноста машинашъю, металл чакхдоаха, электротехнически, химически, хьу чакхйоаха, яйга, кхачан, кхылола доакъош. ХIанз Къилбаседа ХIирийчено цхьан дийнахьеи ах дийнахьеи хьаю бIарччача 1913 шера яьр миссел продукци.

ДегIабена кхай боахами хьайбай боахами, автомобилий, тракторий, хIанзарчар тайпарча кхыча юртбоахама машиний гаркаш а йолаш йола юртбоахама предприятеш я Къилбаседа ХIирийчен колхозаши совхозаши. Шерагара шерага дукхагIа хьайоаккхаши паччахьалкхенга йохкаши я юрта боахама продукташ.

Лоацпача исторически хана эргаяьннай лоаман мехка къахьегамхой быти вахари. Берригача мехка а санна, Къилбаседа ХIирийчене дукхача наха знанешка бода никъ хьабиллa, боадон тIахьадисари дIалаьккха йола бокъонца социалистически культурни революци хиннай Къилбаседа ХIирийчене.

Толаме кхоачашдеш да КПСС XXIV съездо экономика даькъе оттадаьча керттерча декхарех цаI — къахьегамхой хьал-торо дIахо лакхъелга. Дика кийчдаь цIенош, паргIата школаш, культуре дворецаш, кинотеатраш, детсадаш, больницаш, асфальт йилла наькъаш, дегIаена общественни транспорта сеть — уж я кердача Къилбаседа ХIирийчен городийи юртийн, цуп халкъа быта белгалагIа йола оагIош.

Цхьан хана бокъо йоацаш хиннача лоаман кхалсага керда вахар котдалар бахьан долаш ирaзе кхел, мел эша торолаш кхаьчай цунга ший хьинар хьахьоккхара, коммунизм хьалъеча хьинаре дакъа лаццара. Къилбаседа ХIирийчен кхалнаха юкъе тахан кIезига бац Iилмахой, партийни, советски, боахама болхлой, литературан искусстваи деятелаш. Республике хьалхалаттача кхалнаха коммунистически къахьегама башха-дика гIулакхаш гойт, эггара хьалха дукхача дикача гIулакхий юхь дIайолaераш уж ба.

Къилбаседа ХIирийчене йоккхий социально - экономически эргалонаш хилар, цун къахьегамхой культура тоаялари хьал-торо лакхъялари, кхыча советски республикашка а санна, КПСС ленински къамий политика лоарзагIа ця йоалийташ чакхъяхар бахьан долаш да. Цу политико шерра никъ хьабиллаб дерригa социалистически къамаши народносташи массе оагIорахьара дегIадаххара. «Вай мехка хьа а хинна чIоагIденнад, яьхад новкъоста Л. И. Брежнева ССР Союза 50 шу дизара хьахъехьа ше доклад еш, къамий башхалонаш ца къердеш вIашагIтехача, классови хьашташи лерхIараши цаIаш долаш болча къахьегача таьха сийлахь-доккха вошал, хьахиннай исторе чухь хиланза йола, вай йиззача бокъонагIа ала а доагIаш ленински халкъий доттагIала вошал оалаш йола юкъмоттиг».

Пятилеткаx дIадахача кхаь шера Къилбаседа ХIирийчен промышленносто толаме кхоачашъяьй промышленни продукци хьаярен цунна реализаци ярен планаш. Промышленни производства объем республике 19 процент лакхъеннай.

Кхоачашъяьй чуIеча цIеной коммунальнии культурно-бытовойн гIирсаш хьалдара программа. Советий Мехка берригача къахьегамхоша а санна, Къилбаседа ХIирийчен болхлоша, колхозхоша ,интеллигенце, Ерригсоюзни социалистически яхьа юкъе а баха, доккхача къахьегамеи политически хьинарца болх бу нийслагIча пятилетка диълагIча къоастамбеча шера заданеш кхоачашъяра. Промышленни продукцеиа реализаци яра бархI бетта план 101,6 процент кхоачашъяьй. Еррига продукци хьаяра объем соахка цу ханна хиннaчунца нийсйнча 8,6 процент лакхъеннай.

Къилбаседа ХIирийчен юрта боахама болхлоша толаме кхоачашъяьй ялати хьайбай продукташи яхареи паччахьалкхенга йохкареи пятилетка кхаь шера план. Шоай хьоккхамаш хадданза лакха лоаттаду дукхача бригадаша, фермаша, звеньяша.

Культуреи боахами дегIакхувлача даьха толамаш — республика къахьегамхоша тIагIертта къовсам лоаттабарах, дерригача советски халкъо камаьрша новкъостал дарах, ленински парте боккха организаторски политически болх барах хьахиннар.

Дувеи халкъашта юкъерча хIанзарча хьалах ше дувцаш, дIахо оратора аьлар, КПСС XXIV съездо тIаийца машара Программа социалистически содружества юкъара платформа а хиина дIаэттай кхохкам кIаьдбари машар чIоагIбари духьа лоаттабеча къовсаме. Берригача советски наха цхьатарра къоабалдеш да Советски Союза Коммунистически парте Централньи Комитето, КПСС ЦК Генеральни секретарь новкъост Л. И. Брежнев керте латтача цун Политбюро хьалхашка латта декхараш кхоачашдара тIадерзадаь чакхдоаха гIулакхаш.

Вай халкъ айхха кхотаденна да Советски Союза Коммунистически партена гоннахьа. Щаккха а ца хиннача тайпара чIоагIа чIоагIъеннеи йохаргйоацаши я цун морально-политически цхьоагIо вай низ духбувла, цIаккха а лакъаргбоаца хьаст, коммунизм хьалъеча вай керда коталонаш яхара тешам.

М. А. Ясиова, Къилбаседа ХIирий Автономни Советски Социалистически Республикана Октябрьски Революце орден яларах дола СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ Iо а дийша, наха чIоагIа деттаи тIоараш а долаш, республика байракхах дIаделлар из доккха совгIат.

Доклад йир КПСС Къилбаседа-ХIирий обкома хьалхарча секретара Б. Е. Кабалоева. Цо дийцар ленински къамий политика толарах, советски халкъий-вежарий барт тайнача дезале республика тоаяларах. Цо республикерча коммунистий, берригача къахьегамхой цIерагIа дег тIара баркал аьлар КПСС Централньи Комитета, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, Советски правительствана из доккха совгIат бахьан долаш, дош делар республика къахьегамхой ленински Коммунистически партена гонахьа кхы а айхагIа кхоталургхиларах, шоай дерригa низаш КПСС XXIV съезда исторически решенеш кхоачашъяра, пятилетка заданеш толаме кхоачаши тIеххкхоачаши яра, Дай-мехка низ дIахо чIоагIбара дIалургхиларах.

КПСС, цун ленински Централньи Комитет дег тIара лоархIаш, царна баркал оалаш заседане къамаьлаш дир СССР 50 шу дизара цIерагIча «Победит» яхача завода болхлочо В. М. Воробьевас, Правобережни района «Хумалаг» яхача колхоза бригадира, СССР Лакхехьарча Совета депутата А. Д. Басаева, республика халкъа поэта Г. Х. Кайтукова.

ЧIоагIа дегаш гIоздаьнна а болаш тIаийцар КПСС Централньи Комитетага, СССР Лакхехьарча Совета Президиумага, СССР Министрий Советага доьхийта письмо.

ПАРТОРГАНИЗАЦЕШКА ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

КОММУНИСТАША ЛЕДАРЛО ЕШ ХИЛЧА

Гудермесерча Нохч - ГІалгІай АССР гІишлон управлене чуйоагІача № 11 йолча гІишлон-монтажни управлене коммунисташа, районерча кхыча парте членаша санна, керда партийни билеташ хьанийцал. ТІаккха шоай отчетно-хоржамий собране цар коммунисташа парторганизаце организацинонин политико - массовии гІулакхех дувцача хана партийни документаш хувцаш баьча балха итогашта къаьстта чІоагІа теркам тІаозаргба аьнна хеталора. Цхьабакъда из цига хиланзар. Из Іаламаьте чІоагІа организационнии политически лоархІам бола болх чакхбаккхарах хьахинвачох, цунца дувзаденна дІахо йодача хана а КПСС члений денали хьинари айдара де дезачох а цхьа дош аланзар собране.

Собране из дош теркал ца деш дисарах эггара хьалха бехк баккха боагІа парторганизаце секретарах Г. П. Кирсановах. Отчетни доклада тІа партдокументаш хувцара кийчо еш уж хувцача ханей партийни организаце денали коммунистий хьинари айдара, цар дисциплина чІоагІъярай тІадиллача гІулакхцара бехктоккхам лакхбаран шоаш даьр фуд хьоаданзар цо.

ХІаьта собране коммунисташа даьча къамаьлаша хьахьехкар партийни документаш хувцаш баьча балхах парте чура болх тоабара, коллективерча наха шоайла вІашц доагІар дизза хьадехаргдола хьалаш Іалашдара партбюрос боагІа-ча тайпара пайда ийца ца хилар.

Хьаэцаргда вай парте членаша партийни порученеш кхоачашъяра дош. СМУ-11 керттерча инженера С. М. Кучиева, диспетчера Т. П. Кадочниковас маьллара, дукхача коммунисташа хайра хІама данзар шоашта тІадехка партийни декхараш кхоачашдара.

Иштта, КПСС члена, профсоюза постройкома председатела М. П. Курбатовна тІадилладар комсомольски организаце болх тоабелга. Цхьабакъда по из декхар кхоачашданзар. Цу духьа хІана а тІехьа дукха кхоачамбоацараш да комсомольски организаце балха юкъе. Из еррига а пхе сагах латташ я, гІишлон-монтажни управлене болх беш дукха кагирхой боллаше а. Укх тІехьарча массехк шера цхьа кагирхо комсомоле хьанийцавац укхаза.

ЛоархІаме партийни гІулакх тІадилладар коммуниста Ю. В. Поповне. Из халкъа тІахьожама группа председатель вар. Бакъда, председатела ше а, группа доакъашхоша а даь ер ма дий аьнна хІама дац. ХІаьта царна лейча де дукха пайдане гІулакхаш-м корадоагІаргдар. Масала, уж тахка, йиш йолаш бар болх ца беш наха дукха эехьа ха хІана йоаю, иштта пайда ца эцаш тоъал дукха механизмаш хІана лоаттаю, цкъа хьабаь болх гІишлошъераш юха бе безача оттар бахьан малагІа да.

— Сона хетачох, — аьлар укхаза къамаьл даьча къахьегаман алапенси йолча инженера Е. В. Патраковас, — вай партбюро членаш а, цул секретарь Г. П. Кирсанов а коммунисташа шоашта тІадехка декхараш кхоачаш миштта ду хьожаш хиннабац, цу хьакъехьа царгара доагІар дизза хьадий хадац. ХІаьта шоай декхар а во кхоачашдеш хиннаб. Из бакъду укх масалаша: отчетни юкъа партбюро йинъ заседании ялх партийни собранин мара хиннаяц. Цу собранеех хайра пайда баланзар, уж дуккъад яьй алара, чакхъяхар бахьан долаш, партийни балха а коллектива вахара а керттера дешаш цига дувцаш ца хиннадаь, тІайнаь решенеш кхоачашъяра тІахьожам ца лоаттабаьндаь.

Партбюрос профсоюзни организаце балха кулгалделган социалистически яхь вІаштІехьйоаккхилгеи мела леладаьлга белгалдаьккхар собране къамаьл даьча мастера А. П. Печенкина. Социалистически яхьа итогаш хад-ханнахьа яц, котбаьннараш дІабовзийтара хІама дац, аьлар цо.

— Социалистически яхь вІаштІехьйоаккхача керттера дар цхьаннена карагІдаьнначунга массавар кхача гІортаргвола хьалаш хьадар да, — дувц по дІахо, Бакъда укхаза хьалхалатта опыт хьа а Іоаяц е йоаржа а яц. Тхона кхьметтел хац тхоашта юкъе пятилетка заданеш кхоачашъяь нах ба е бац. Уж белгалбахари наха шерра дІабовзийтари партийни организаце — де дезаш да. ХІаьта дІахьажал дІа хьалъуллача сийлен Доскага. БІарчча шу даьнна хьалхалаттарий цхьа еурт доацеш из пенах доалла.

Собране цкъа санна дуккхаза дийцар партбюрой коммунисташи коллектива къахьегамхошта юкъе шоай влияни чІоагІъеш нийслагІча пятилетка диъ-лагІча, къоастамбеча шера тІайнца социалистически декхараш, паччахьалкхен план кхоачашъелга Іалашлейни ца хиннилга. Иштта бархІ бетта план 63 процент мара кхоачашъяьяц № 11 йолча гІишлой-монтажни управлене, шоай низаца деча балхий план — 92 процент, субподрядни организацеша — 29 процент.

Из бахьан долаш хІана а тІехьа хьалъяь ца йоаккхаш я берий поликлиника, 162 квартира йола кхоъ цІа.

Отчетно - хоржамий собране тІайнцача соцам тІа дІаяздаьд; «Управлене хІара коммунист ший деннара гІулакх лархІа дезаш ва гІулакхаца а дешаца а къахьегамхой пятилетка диъ-лагІча шера шоаш тІайнда декхараш кхоачашдара оарцагІбахар», аьнна. ХІанз къахата тІа дола уж дешаш коллективерча партийцаша шоай авангардии лоархІам даим лакх а беш кхоачашдойя, шеко яц, лакхе вай дийца кхоачамбоацараш а цар дІадоэхаргхиларах. Шоаш тІайнйю решенеш кхоачашъяра халданза тІахьожам а лоаттабеш партийни организаце денал, хІара коммуниста хьинар айде дезар партбюро керда членаши цар секретари ва.

А. НИКОЛАЕВ.

НАХ КІЕЗИГАГІА — ПРОДУКЦИ ДУКХАГІА

Укх шера минеральни удобренеш хьаяра дунен тІа хьалхара моттиг яьккхай вай мехко. Хьалхарча моттиге латт из удобренеш хьаю мощносташ хІара шера алсамъяхара а.

Укх тІеххьарча шерашка болх бе йолаеннача йоккхагІйолча производствашта юкъе я Воскресенски химически комбинатера чоалхане удобренеш ю цех. Цунах дувц АПН корреспондента Хитайленко Николая.

Тахан комбинато луча еррига́ча продукцех шовзткъа процент совгІа чоалхане удобренеш луш, йизза автоматизаци яь, гІулакх деш бола болхлой кІезига болаш йолча чоалхане удобренеш еча цехо теркам тІаоз. Еррига процессаш дІа-къайла я, цудухьа кулг ца тоxаш Іевала хала да йоккхача зала эгІа йисте транспортера лента тІа гучалелхача йІайхача нитроаммофоска гранулех. Автоматаша удобренеех хьалдуз голиэтиленови галеш: доккхагІдараш — колхозийи совхозийи кхашта, зІамагІдараш — сомий бешамаштен хаьс-бешамаштен.

Іилмон практикон хьахьокх, совнагІа боаккхача хьувкъамах ах хила мегаш бар удобренеша ІотІакхетийташ хилар. ХІаьта нитроаммофоск — дІайийнача хІамашта хиланза ярг мел йоацаш йола гранулированни хьисапера хьаьна веществаш йоаккараш царех эггара дикагІъяраш я. Укх пятилетке комбинато арахецаш йола керттера продукци чоалхане удобренеш я.

Нитроаммофоск арахецара аммиака, фосфорни кислотай, кхыяний дукха керда производстваш яхка йийзай. Цу деррига́ча хІамаша йиш хилийтай комбинате тайп-тайпара удобренеш хьаяра технологи дикка хувца.

ХІаьта а, чоалхане удобренеш еча цехо тахан ший биззана низаца болх баь ца Іеш, 1970 шера апреле денз хаддалза кхоачашъю плановн заданеш. Цу юкъа ший продукци 380 эзар тоннагара миллион тоннага кхоачаш алсамъяьккхай цо.

Цу тайпара толамаш дахара бахьанаш дІахьоккхара хьадагадоханза даргдац цех йилла йолаяь шераш.

Из болх бе йолаялийтале ах шу хьалхагІа хила мегаш цига вІашагІтехар цхьадолча даькъе кхыча предприятешкара нах тІаккхувлаш дІакхоачашъяь коллектива керттера ядро а хинна дІаэтта комбинатера дикагІбола болхлой. Кхетадеш да, опыт йолча специалисташа керда производство сихагІа карадерзаяь, лакхагІа дола хьокхамаш гойта хургдолга.

Керда оборудовани юкъейоалаяр, бе-бе профессеш цхьана таръеш лелаяр, кулг дІакхоачаргдола моттигаш кхетаме дукхагІа чулацар, технически нийса вІаштІехьъяьха нормаш кийчъяри юкъейоалаяри — уж да бокъонца хила мадоагІара дола хІамаш хьахиларга — кходаьча алапе чотах, болх берашта материальни стимулировани яра чотах алапи наьха санна алсам а доаккхаш, болх беш бола нах кІезигбарга вугаш хинна лагІаш.

Щекински химически комбинате юкъедихьача цу кердача хІамах лоархІаме гІа баккхар хилар еррига́ча вай экономика эффективность лакхъярга бодача новкъа гІолла.

Тахан Щекински комбинато санна болх бу отрасле балха барех 70 процент гаргга бараш чулоацаш йолча 148 предприяте. 1974 шу доладеннача юххье мукъгваьккхар 47,5 эзар болхло. Цар чотах вІашагІъеллай 250 керда производствои цехи.

Воскресенски комбинате дукха хІама ду болхлой низ производства чухьара резерваш хьагучаяхар духьа оарцагІбаккхара. ХІаьта наьха хьинар айдара эггара дикагІйола катализатор я исторе техка белгалъяьнна социалистически яхь. Духхьал из я, яхьах хьахулараш хеста а деш, къахьегама овсарле лакхъю низ бола рычаг а хинна дІаэттар.

Воскресенски химикаша декхар тІайнцад 1974 шера планал совгІа 230 эзар тонн минеральни удобренеш арахеца аьнна. ХІаьта карарча пятилетке 800 эзар тоннал дукхагІа арахецаргья уж планал совгІа (йоккха йоацача предприяте шера арахецар миссел продукци).

План а мел йоккха яле а цунна эша резерваш массаза а йолаш я. ХІара болхлочун моттигера керда творчески аьттонаш лахар ший еррига́ча торонийй нийса лоархІам бар, бригадай, цехий, завода собранешка из дош дувцар — встречни план. чІоагІъяле уж деррига хІамаш даьд воскресенцаша. Из кхочашъяр духьа шерра яхьйоаржайир комбинате. Ца хадеш йолха процессаш, автоматика а йолаш йолча хІанзарча химически производства хьалацка хеталора, болхлочох тийша дукха хІама дац аьнна. Цкъабакъда техникаца боагІаш бола никъ лелабарах, технологически режима еррига къайленаш йовзарах йоахк резерваш, хІаьта, кхетадеш мадарра, наьха хила йоагІаш йола технически образовани ца хилча, из вІаштІехьдала йиш мичай.

Алхха цхьан чоалханеча удобреней цехе 1972—1973 шерашка квалификаци лакхъю производственно - технически курсаш йистеяьхар 108 саго. Соахка шишша а кхоккха а специальность Іомайир 46 болхлочо, хІаьта 63 саго шоай специальностагІа къаьстта курсаш йистеяьхар. Къахьегама хьалхалаттача методий школа я цехе болх беш.

Уж деррига хІамаш комбината кхыча производствашта а догІаш да.

Химикаща айса къамаьл дена, цар балха се духтІавала гІертача хана аз теркалдир, сона хетачох, предприятерча наха шоай къахьегамцара гІулакх къаьстта леладеш хилар хьахьокхаш дола белгалара цхьа хІама. Воскресенцаша комбинатах алхха болх бу моттиг лаьрхІа ца Іеш, цул кхы а йоккхагІа йола, шоай вахара тайп-тайпарча оагІошца чІоагІа ювзаенна йола хІама лоархІ.

Сайна эденнар таххар духьа завкома председатель волча дІачувахар со. Імерзача, комбинате 27 шера болх баьча Попов Борнса, бокъонца сога ла а дийгІа, белгалдаьккхар:

— Іа мел яхар бакъдар да: предприяте а хІара цуи болхлочун а хьашташ айхха шоайла дувзаденна да. Кхыча тайпа хила йиш а йий цун, нагахьа санна тха нахах хІара саг комбинато хьалдаьча цІагІа вахаш хилча, дешара заведене деша вагІаш, ший бераш яслешкев детсадашкен дІателаш, культура Дворепе ухаш, библиотекера книжкаш ийдеш, городал арахьарча базе салоІаш хилча — хІаьта из долла хІама хьадаьр а иштта комбинат я.

Цхьабакъда из долла хІама шо-шоашта болча аьттон духьа леладу аьнна хета дезаш дац: предприяте болхлочоа, болхлочо — предприятена. Цар хьашташ шоайла дувзаденна хилар цар лерхІар цаІ хиларах латташ да вай общество йІаьхегІа хилийтар, наьха культурнии вахарен боарам лакхбар.

(АПН).

ИРАЧА КЛАССОВИ КЪОВСАМЕ

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ КЪАМАН БОЛХЛОЙ КЛАСС ХЬАХИЛАР

Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци котъялар бахьан долаш хьатІаэтт мехка къамий болхлой класс хьахиларен дегІаахарен даькъера дикалга диллача керда этап. Массенена а ховш да, революци ялалехьарча Россе царизма колонеш хиннача юстарча моттигашка бахача наха юкъе болхлой класс нагахьа ца хиннилга.

Лостам беча юкъагІа социалистически общество хьаяра керттерча процессех цаІ хилар мехкарча, хьалха тІехьайиса хиннача къамий районашка керда болхлой отрядаш вІашагІйоххарах.

В. И. Ленина яьхад, социализм хургьяц пролетариата диктатура ца хилчен йоккха машинни индустри ца хилчен. Долче, Октябрьски социалистически революци кот а яьнна, Советски Іаьдал оттадаьча хана, дегІадахкара тІехьадиса хинна халкъаш, социализмага кхачара, хьалхалаттача, дегІаепача эрсий болхлой класса новкъосталца шоай йоккха машинни индустри хьаси къамий болхлой кадраш кхеи езаш хиннай.

Къамий районашка боарам боацаш сиха дегІацхай болхлой класс. 1926 шерагара 1934 шерага кхаччалца РСФСР къамий автономни республикайи областийи йоккхача промышленностера болхлой 4,2-зза дукхагІа хиннаб.

Хьалхалаттача эрсий болхлой класса доккхача новкъосталца Іалаьмате лоацача исторически хана юкъерча бІаьшеренашкара машинни производстваргa баьннаб нохчийи гІалгІайи, СССР-ера итташ кхыдола къамаша народносташи. ХІаьта капитализма хьалашка из дара бІаьш шерел кІезигагІа йоацаш ха эшаргьяр цу къамаштен народносташтен.

Коммунистически парте, мехка индустриализаци яра ленински политика хоадамболлаши леррагІен чакх а йоахаш, кулгал чІоагІагІа ду промышленноста квалифицированни кадраш кийчъяра.

Социалистически промышленноста кадраш кийчъяра лелашта чІоагІа уйла тІаяхийтар ВКП(б) XVI съездо.

Нохчийчени ГІалгІайчени партийнии советскии организацеша боккха организационно - хьехама болх дІаболабир нохчийи гІалгІайи социалистически промышленносте чуозара. Массе метте фабрично-заводской училищашн горпромучашн яхкар. Промышленни предприятешка болх бе йолаелар нохчийи гІалгІайи кагирхошта тайп-тайпара болхлой специальносташ Іомаю курсаш.

Нохчашхеи гІалгІашхеи болча болхлой кадраш дукхагІа хилар, хІара денна уж общественни производстве эрсашхеи кхыча къамашхеи болча болхлошца бувзабенна хилар Іалаьмате боккхача лоархІаме дар Нохч-ГІалгІайчен халкъий доттагІали интернационализми дІахо чІоагІъяра.

СССР-а социалистически индустриализаци еча шерашка доккхий промышленни гІирсаш хьалдора еррига́ча Нохч-ГІалгІайчене. 1926—1928 шерашка хьалъяьй крекинг-завод, теплоэлектростанци, парафинови завод, 15 кубови батарея, 3 трубчатка, Грозный — Туапсе мехкдаьтта провод, кхыяраш Уж лоархІаме объекташ хьалъеча хьинаре дакъа лаьцар нохчашхеи гІалгІашхеи болча болхлоша.

Хьалхарча пятилетка шерашка кхы тІа а 1733 болхлой 200 ученики промышленносте чуэнлга оттадир Нохчий областной партийни организаце. Из план чакхъяьккхар, цхьабакъда цу хана дукха халонаши духьаленаши хьалхашка эттар парторганизацена.

Нохчехи гІалгІайхи болча болхлой керда отрядаш промышленносте чуэлга техническе дешар хьехарца дувзаденна хинна ца Іеш, дезалабытовой консервативни традицеш дІаяхарца, дукхача патриархальни гІулакхашца дувзаденна а дар.

Цу хана а шоай доалахьара частни боахам карара ца бакха гІерташ бар лоамаройахархой.

Вайнаха юкъе болхлой ца хилийта гІерташ, лоаман юртара патриархальни, массаза а леладеш хьадаькха гІулакхаш ца дохадайтар духьа чІоагІа агитаци еш бар кулакаши дына керте латтараши. Моллашцеи мурдашцеи барта а болаш, кулакаша чІоагІа духьале йога лоаман нахах бола болхлой промышленносте чуозар духьа советскии партийнии организацеша беча хьехама балха.

ЧІоагІа дегІайоагІаш латтача индустрена мамогга дукхагІа балха кулгаш хьамукъадахар духьа, нохчехи гІалгІайхи бола болхлой мехкдаьтта промышленносте дукха чуозар духьа овлангара дена хувца езаш яр лоаман наьха единоличнии юрта боахама социальнии технически база.

Уж халонаш хьалхашка латташехьа а Грозне предприятешкара нохчашхеи гІалгІашхеи бола болхлой тІа-тІа дукхагІа хулар. Цу гІулакхо дикка аьттув баьккхар лоаман нах социалистически гІирс хьалбеча чуозара.

1929 шера аьхка Грозне промышленносте болх беш 3058 нохчо вар. Цу хана кхы кІезигагІа боацаш бар промышленносте болх беш хинна гІалгІай а.

Хьалхарча пятилетка шерашка Нохчийи ГІалгІайи Автономни областий партийни организацеша нохчашхеи гІалгІашхеи болча болхлоех социалистически производства хьалхалаттарий, новаторий, энтузиастий бІарчча эскар хьалкхедир. Царех дуккхачар масала, С. Байдаев, М. Мурдаев, И. Башаев, К. Эжаев, М. Гортиков, Т. Темиргазов, Г. Дукаев, А. Саидов, Х. Оздемиров, кхыбараш санна болчар доккхийча хІамайи болхлой сийлахьча гІулакхийи инициатива дІайолайир.

Къамий кадраш дукхагІа кийчъяра боккхача лоархІаме хилар Грозненскии Сунженскии округаш 1929 шера Нохчий Автономни областах дІатохарахи Грознех Нохчий Автономни областа административни центр ярахи. ТІаккха хьалхарчул а дукхагІа аьттув бола хьалаш хилар лоаман нах мехкдаьтта промышленносте чуозара.

ДІахо Нохч-ГІалгІайчен доазонел чухьа йолаенна а ца Іеш, цахаддаш дІайолаелар нохчашхеи гІалгІашхеи болча болхлой производственни квалификаци лакхъяра процесс. Белгалйоалаш я г. Ростове болхлой профессеш Іомаеш хиннача вайнаьха болхлой юкъарча собране тІайнца резолюци: «Лоаман юрт мара хІама бІарга ца гуш даьхача оаха, вайнаьха болхлоша, краевой промышленноста производстверча болхлошта юкъе йоаккхача хана производство Іомаяь ца Іеш, царна юкъе болх а беш, технически политически тхоаш ца кхеташ хилар дІадоакхх. Производстве айхха дувзаденна да тхо болхлой классаца. Тхоашта бІаргагуши оахош Іомадеши мел дола хІама тхоай вежараштa лоамарошта дІаІомадерга оаха. хьалха паччахьа хана тоІадаь даьхкача вай — лоаман халкъий — цІенача дег тІара доттагІа болхлой класс хиларах дог тийша а долаш. Оаха доккхал ду, къахьега лоаман нахи болхлой класси вІашагІъювзайолийташ юкъе оттара дакъа тхоашка кхачарах». («Революци лоамарои», 1928 № 1 оагІ. 46).

Массе тайпарча курсашка производственни квалификаци лакхъеш бола болхлой тІа-тІа дукхагІа хулар. Масала, нагахьа санна 1928 — 1929 шера «Грознефта» предприятешка берригача болхлоех дешаш бараш 14 процент хиннабале, 1930 — 1931 шера 46 процент бар. Болхлой класс тІа-тІа йоккхагІа хулаш хинна хиларах пролетарски интернационализма социальнии база шерлора, хІана аьлча, эггара хьалха болхлой класс я интернационализма, халкъий доттагІалеи йошалеи идеяш лелаер.

Болхлоша, цу даькъе нохчаша а гІалгІаша а, са ца кхоеш къахьегар бахьан долаш Грозне промышленносто 2,5 шера — 1 апреле кхоачашйир хьалхарча пхе шера план. ХІаьта из бахьан долаш «Грознефть» объединенера а республикерча дикагІволча 35 мехкдаьттахочоа а доккхагІдола правительственни совгІаташ делар — Ленина орденаш. СовгІаташ деннараьшта юкъе бар Х. Эжаев, И. Башаев, А. Темиргазов, В. Савельев, А. Овчинников, К. Семенов, Х. Чернокозов, кхыбараш.

ТІом хьале хьалхарча пятилеткай шерашка чІоагІа дегІаухар промышленность Грозне меттел, республика районашка а. Масала, Алхасте, Наьсар-Керте, Бумата, Гудермесе, Шаьла хьал а яь болх бе йолаялийтар херх хьоккхеи кирпишкийи заводаш. Назране, Ведана, Итум-Кале — нахча йоаха, даьтта доаха, крахмальни заводаш, ГІалгІайчене — консервии заводи топпара турбаш ю заводи, хІаьта иштта тІоарска дуи сапа дуи заводаш. Уж керда промышленни предприятеш болх бе йолаялийтарца дувзаденна кхы а 1,5 эзар саг дукхагІа хилар болхлой.

ХьалхагІа тоІадаь даьхка халкъаш боахамеи политически гІулакха тІехьадисар дІадаккхара партей правительстваи яь решенеш кхоачаш а еш, мехко лоацача хана хьайир эшшаш йола къамий болхлой классеи инженерно-технически болхлойи кадраш а йолаш йола керда промышленни центраш. Социализм хьалъеча дІахорча шерашка а лоарзагІа ца боаккхаш чакхбаьхар Коммунистически парте из никъ.

ШоллагІча пятилетка шерашка республика геологаша хьайийллар МагІалбик, Ачи-Су, Кая-Кент, Горагорски, Гудермес санна йсла Нохч-ГІалгІайчен керда мехкдаьтта районаш. Геттара дукха даха доладелар мехкдаьтта. Масала, революци ялале хьалхарча 1913 шерарчул 2,8-зза дукхагІа даьккхар мехкдаьтта 1937 шера. Цу хане республика мехкдаьтта промышленносте болх беш бар 4000 гаргга нохчийи гІалгІайи, вешта аьлча мехкдаьтта промышленносте болх беш хиннача берригача болхлоех 25 процент хІана бац аьнна бараш, хІаьта 1939 шера — виъ эзар совгІа саг.

Къамий болхлой класс дукхалга диллача дегІаахарал совгІа, цун состава юкъе дикалгахьа а кІоаргга хувцамаш хилар — кхал-маІалга, ханашка, производственни стажага диллача а. Болхлой класса культура лакхъелар, белггала аьлча, лакхбелар общеобразовательни кийчон боарам. Уж хувцамаш — социалистически промышленность массе метте хьалъярахи дегІаахарахи, советски болхлой характери быти хувцаяларах хьахиннар.

Производствана халданза механизаци яра цхьана дукхагІа хулар квалифицированни болхлой. Болхлой класса культурно-технически боарам къаьстта сиха лакхлора ворхІ шера дийша кагирхой производстве балха аха болабаларца.

Къамех болча промышленни болхлой кадраш хьалкхеяр бахьан долаш кхы а дукхагІа чІоагІъелар пролетариата диктатура социальни база, болхлой классеи ахархойи цхьоагІо, Нохч-ГІалгІайчен халкъий доттагІал. Республика партийни организаце денал айделар цунна юкъера пролетарски ядро йоккхагІа хиларах.

ТІом хьале хьалхарча пятилеткай шерашка Нохч-ГІалгІайче дегІайоалаяра экономически культурнии боарам лакхбаро Іалаьмате йоккхий перспективаш хьайийллар цун производительни низаш дІахо айдара, социализми коммунизми хьалъеча юкъе по лоаца дакъа доккхагІа хилийтара.

ТІом чакхбаьнначул тІехьагІарча шерашка республикерча еррига́ш а хІанз яц аьнна йолча районашка йоккхий промышленни предприятеш яхкар. масала, Назрань, Аргун, Гудермес, Карабулак, кхыяраш санна йола бІарчча промышленни комплексаш а хьахилар. ХІанз цига болх беш я союзни лоархІаме йола промышленни предприятеш — «Электроинструмент», «Трансмаш», «Пищемаш», «Электроприбор», «Мединструмент» яха заводаш шекара завод, газобензинови завод, ТЭЦ, трикотажни фабрика, слюдяной фабрика, мясокомбинат, аьшкабетони конструкцей завод, кхыяраш.

Цу йоккхийча промышленни предприятей балхо дІахо кхы тІа а дикка йоккха йир къамий болхлой класс. Цу предприятешкара нохчашхеи гІалгІашхеи бола болхлойи гІулакхера нахи 70—80 процент а кхы дукхагІа а ба.

ХьалхагІа юрта боахам лелабеш, цхьаккха промышленни специальность йоацаш хиннача эзараш наха лоацача хана чоалхане болхлой профессеш Іомаяьй.

Тахан Нохч-ГІалгІайченна къаьстта а белгалдоалаш хІама да, вайнаьха кхалнах тІа-тІа дукхагІа болхлой класса мугІараштa юкъеухаш хилар. Хийшца, дика балхаш ду цар токаралла, слесаралла, электромонтералла, прессовщицалла, обмотчицалла, револьверщицалла, ткачихалла, и. кх. дІ.

ХІанз цхьаккха а промышленноста дакъа дац республике нохчашхеи гІалгІашхеи бола болхлойи специалисташи балха боацаш.

Уж деррига а КПСС-о чакхйоахача ленински къамий политиках хьахинна хаьдда хІамаш да.

Лакхерен юкъера специальни образовани яьккха 50 эзар совгІа специалисташ балха болаш 172 промышленни предприяти я хІанз республике. 1957 шерагара 1970 шерага кхаччалца йолча юкъагІа республика халкъа боахамера лакхера образовани йолаш бола нохчий 34-зза дукхагІа хиннаб, гІалгІай — 15-зза. Цу юкъа нохчашка бола юкъера специальни образовани яьккха специалисташ 16-зза дукхагІа хиннаб, гІалгІай — 9-зза хІана хиннабац аьнна.

Советски Нохч-ГІалгІайчен экономически, политически, культурнии вахаре овлангара денз яьча эргалойех хьахинна лоархІамегІара социальни хІама да классови антагонизмаш хилара торо ше кхы цІаккха хург а йоацаш цІенъяь дІаяьккха дола нохч-гІалгІай общество классови цхьан тайпара яр. Экономиканеи общественни юкъмоттиган социалистически эргалонаш яра, классови структура хувцарен культурни революци ярен ларда тІа хьахиннад нохчийи гІалгІайи социалистически къам.

Социализм хьалъяра, белггала аьлча йоккха индустри хьаярен къамий болхлой класс вІашагІтохарен даькъе вай республико Іоаяь исторически опыт Іилман коммунизма теорена юкъера йоккха ганз я.

Л. АЛЛАХВЕРДЯН,
М. Д. Миллионщикова цІерагІча мехкдаьтта института доцент.

КЪАХЬЕГАМХОЙ КОММУНИСТИЧЕСКИ САКХЕТАМ ЛАКХБЕ

КПСС Назрановски райкома пленум

КПСС XXIV съезда решенешка, «Белоруссе партийни организаце идеологически кадраш хьахаржарен кхетам баларен балхах» болча КПСС ЦК соцамга хьежжа идейно-политически балхах боала пайда лакхбара хьакъехьа районни партийни организаце декхарех дола дош дувцаш КПСС Назрановски райкома IV пленум хилар укх деношка.

Цу дешах лаьца пленуме доклад йир КПСС Назрановски райкома хьалхарча секретара **С. М. Бекова.**

Докладчико белгалдаьккхар КПСС ЦК соцам тІа наха идейни кхетам балара принципиальни лоархІаме декхараш оттадаь хилар, къахьегамхошта коммунистически кхетам балара хьакъехьа еррига́ча партийни организацешта хаьдда йола указанеш ялар, берригача идеологически боахамен болхлошкара хьадехараш хаьдда оттадаьлга.

КПСС ЦК декабрьски (1973 ш.) Пленума соцамга хьежжа критика а еш, КПСС райком хьежар пятилетка кхаь шера планаш кхоачашъеш промышленни предприятешеи юрта боахамои баьча балха итогашка, боахамеи идеологически болхлой теркам къаьстта тІабахийтар экономика чурча торонех дикагІа пайда эцара, Іилма-технически прогресс сихъяра.

Иштта хьежачул тІехьагІа района къахьегамхоша тІайнйцар пятилетка диъ-лагІча шера планаш ханал хьалха кхоачашъяра доккхий социалистически декхараш.

Района промышленноста къахьегамхоша ханал хьалха кхоачашйир 8 бетта продукци арахецара план.

Хьалхашка латта декхараш кхоачашдара кхы а лакхде деза къахьегамхой хьинар, цар политически сакхетам, промышленность, юртабоахам дІахо а дегІабоалабара йоакхо е еза, аьлар докладчика.

Вайшига кІезига яц хьалхалаттараша, къахьегама ветеранаша дІадоладаь дика гІулакх кулгалхошеи общественни организацешеи хьал ца лоацаш, шерра дІа ца доаржадеш. дІа ца довзийташ йола моттигаш.

Масала, райпромкомбината (директор Летырев, парторганизаце секретарь Шаймаков), коллективо укх шера кхашкарча культурашта гІулакх деча а уж гурахьа чуэцача а ахархошта новкъостал дергда аьнна декхар тІайнцадар. иштта новкъостал дара промышленноста болхлой тІа а хьийхабар. Цун тІахьехам хьаллаьцар хІама ца эшшаш еррига́ча предприятеша. Бакъда цу коллективо ше во новкъостал ду «Экажевский» совхоза.

Пятилетка толамца чакхъяккхара, наьха творчески хьинар айдара, кхетам балара боккха лоархІам болаш я социалистически яхь. Назрановски районе иштта яхье хьахиннаб башха дика мастераш. Царех ва «Экажевский» совхоза коартолаш кхею звеньевой, Социалистически Къахьегама Турпал А. Албогачиев, «Октябра 40 шу» яхача совхоза доярка, СССР Лакхехьарча Совета депутат З. Даурбекова, «Назрановский» совхоза тракторист У. Мислауров, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета депутат, «Электроинструмент» завода болхло Л. Аушева, цу завода литейщик М. Гизатуллин, кхыбараш. Цар халданза къахьегама толамаш деах, хьинаре дакъа лоац общественни вахара юкъе, боккха кхетама болх бу наха юкъе, шоашкара хьоккхам тел.

«Белоруссе партийни организаце идеологически кадраш хьахаржарен царна кхетам баларен балхах» болча КПСС ЦК соцамо партийни организацешкара дІадех къахьегамхошта луш бола коммунистически кхетам халданза лакхбар, из кхетам луча дола кхоачамбоацараш дІадахар. ХІаьта районе долаш да кхоачамбоацараш.

Арахьара хьатІабаьхкача хьехархоша хулигански гІулакх леладеш моттигаш нийслу. Масала, дІадахача шера Экъажкъонгий-Юрта хьатІабаьхкача хьехархой Котиенкой, Жемчужниковай, Ларинай массехказза кораш дохадир. Парте райком оарцагІъяллаца юрта а школа а коммунисташеи комсомольцашеи хьоаданзар из гІулакх. ХІаьта бахача наха интернациональни кхетам балара дешаш дийцадац педагогически коллектива собранешка.

Къахьегамхой Іилма мировоззрени хьахилара, цар коммунистически мораль чІоагІъяра боккхача лоархІаме ба дына гІулакхаштеи уйлаштеи духьал лоаттабу къовсам. Цу хьакъехьа дикка хІама карагІдаьннад КПСС райкома, района юххьанцарча парторганизацешта. ДІадахача шерен укх шера 8 беттан интернациональнии атеистическии темаех 1054 лекции докладий йийшай. «Пролетарски интернационализмах бола марксистско-ленински хьехами вай замеи, «Материалистически мировоззрени дІаяхача заман во гІулакхаш дІадахари» яха проблемаш Іомаеш 21 семинарски группа хилар, цига болх беш хилар 600 саг. Цар кийчйир тайп-тайпара 130 реферат, царех 20 — гаргга гІалгІай меттала а йолаш. Соахка гІалгІай меттала 43 лекции доклада йийшача метта укх шера 8 бетта 88 йийшай.

Бакъда КПСС райкомо, юххьанцарча парторганизацеша беш бола кхетама болх КПСС Нохч-ГІалгІай обкома X пленумо ма яххара бац. Цхьаша йолча мурдий тоабаша шоай гІулакхаш леладу. ХІаьта царна хьалхалаттараш дІаяхача хана суд яь хинна нах ба. Масала, Экъажкъонгий-Юрта БатІалхьажий мурдашта керте латт шозза суд яь хинна Картоев Хьамзата Къурейш. Яндаре мурдий турк ва Даурбеков ИбрахІима Хьусеи, СурхотІа — Албогачиев ЖинарІалий Махьмад-ГІази.

Цхьайолча юрташка телхаду религиозни культах дола законаш. Масала, СурхотІеи Экъажкъонгий-Юртеи шоай гІулакхаш деш ба БатІалхьажийи Кунтахьажийи мурдаш, цар шоашта юкъеувз бераш а кагий нах а. Из хургдацар нагахьа санна юртий Советаша религиозни культех дола законаш кхоачашдайтаре, цар массаварча комиссеша шоай декхараш кхоачашдоре. ХІаьта райисполкомо, шийга доагІар дац юртий Советийи цар массаварча комиссейи балхага хьажара.

Масала, чІоагІа ледара ба ремстройучастка, райпромкомбината, «Экажевский» совхоза коллективашка беш бола идеологически болх. Цига болх во бу агитатораша, политинформатораша, наг-нагахьа мара ешац лекцеш, къахьегамхошта кхетам балара гІулакхаш кІезига ду.

Къахьегама дисциплина геттара лоха я РСУ, райбыткомбинате — каст-каста прогулаш ю, планаш кхоачашъяц, хІамаш лечкъаю, болх во бу. Иштта хьал да мукх еча заводе, ДСУ-2, кирпишкий заводе.

Во латт гІулакх партийни организацешка хоржаш болча наьха хьакъе а. Парторганизаце секретара идеологически балха хьакъехьара заместителалла херж цу балхаца цхьаккха хІама доаца, кхьметтел юкъера образовани а йоаца нах.

Балха тІехь дола кхоачамбоацараш дукхагІча даькъе хьахул ма боагІара идеологически болх ца бар бахьан долаш.

Пленуме къамаьлаш дир «Октябра 40 шу» яхача совхоза парторганизаце секретара Х. Арчакова, райисполкома председатела заместитела М. Аушева, № 14 йолча ГПТУ директора Б. Дидигова, кхычар. Цар дийцар коллективашта ка... дІаьннарех, цигарча кхоачамбоацарех, де дезарех.

Пленума балха юкъе дакъа а лаьцар, къамаьл а дир Нохч-ГІалгІай Министрий Совета председатела заместитела О. А. Чахкиева.

А. САГОВ.

Грозненски электромеханически завода кхоалагІча цехе дукха болхлой ба хІанзлехьа шоай пхе шера задани кхоачашъяь. Царна юкъе я штамповщица Платунова Раиса Семеновна. ХІанз 1976 шера чотах къахьегаш я из. Иштта дика толамаш доахаш хиларах завода болхлошта юкъе хьалхарчарца коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цІи яьккхай цо.

СУРТА ТІА: штамповщица Р. Платунова.

И. ПЛИЕВА сурт.

ХАЛКЪА ТІАХЬОЖАМХОЙ БІАРГ ЛОКХАШ БА

Тха колхоза халкъа тІахьожамхой группас болх бу партийни организаце хьалхленца, ше хьожаш гучадаьнна кхоачамбоацараш дІадаха а кхы тІехьагІа уж ца хилийта а гІерт из.

Колхоза халкъа тІахьожама централь группа а цеховой группаш а хьож кхашка беча балхах хьахулачунга, хьайбаш боахамга, халданза тІахьожам лоаттабу материально-технически снабженена.

Август бетта халкъа тІахьожама группа хьежар цхьоалагІча тракторни бригада стане фецелия яхача баьца фу миштта дІаоттадаь лорадеш да, ерригача бригадашкех машинно-тракторни станен доагор а хьокхаш йола даьттІ а миштта дІадохийт, доакъар кийчдеча йиълагІча бригаде техникаш миштта пайда эц.

Ш. С. Бакаева кулгалдеча цхьоалагІча тракторни бригаде дІакхайсача фецеле отходашца цу баьца дукха газараш дар. Фецеле отходаш кхоалена кІал хьачуэца а царцара ганараш хьакъоастаде а аьнна указани елар группас. Из кхоачашйир бригадас.

Цу бригаде кхоален кІал латтар 300 килограмм фецеле фу. Из тІунэ дар. ДІоах а денна, дохкадала доладеннадар из. Щендича цох дІакъастар пайдана доацача даьнна 30 килограмм фу.

ХІара бригаде нормах доагІачул совгІа дІадахийтар доагор. Из да рузкъан доал ца дар, гІулакх дог ца лазаш бола нах бригаде хилар.

Бакъда тха колхозе кІезига ба цу тайпара нах.

Тха халкъа тІахьожамхоша цхьаккха хІама, мел зІамига дале а, дитац теркал ца деш. Масала, АВМ доакъар тІадахьаш йола лафет хоарцайир тракториста Х. Газиева. Из хилар цо правилаш толхаяр бахьан долаш. Хьарцача лафето АВМ чуйолча помещене тхов бохабир. Халкъа тІахьожамхоша лаьрхІача 32 сома зе даьдар цо. Бехке волчунга из меттаоттадайтар.

В. МАЛЬЦЕВСКИЙ,
Сунженски района Кирова цІерагІча колхоза «Кировец» яхача многотиражни газета бехктокхаме секретарь.

ШОЛЛАГІА ТРАНССИБИРСКИ

Петр Сахнос шийна эгара хьалхара гІишлонхой отряд Байкало-Амурски магистрала лоа уллача трасса тІа яьккхача хана ши тІоара вІашкадилла ши пхьарс дІа а бахийта, шийлача ара гІолла хьаккхайкадаьд яхаш дувц:

— Гражданаш пассажираш! Поезд дІаяха бархІ шу дисад! — аьнна.

Уж-м, бакъдар аьлча, бегаш ба, хІаьта а цо хьахойт Малхбоалехьара СибарегІен Союза Тайжача океанацара йисти вІашагІъювзаргйолча 3200 километр йІаьхача трассе тахан латта хьал.

СибарегІен тайп-тайпара районаш экономически караерзаяра дукхха проекташ оттаеча дакъа лоацаш хиннача иркутски Іилмахочоа Виктор Кротовна, географически Іилмай доктора, экономически географе профессора цунах хетар:

— Байкало-Амурски магистраль, — йоах цо, — социалистически производство моттигашка дикагІа дІанийсъяра политика дІахо лелаяр да.

Виктор Кротов, ше соца къамаьл деча хана, шийна шерача кабинете гІолла хьал-Іо ухаш ше лелаш, мехка карта хьалханка юкъ-юкъе юхасецар:

—Мехка производительни ниваш малхбоаленгахьа лостадара тенденци хьахилар вай экономика эггара хьалхара гІа баха йолаелча денз. Из дар индусри этапегІа Уралагара Кузбасса — Новосибирска районе, цул тІехьагІа — Ангаран Енисен бассейне дІаозар, хІанз — Малхбоален СибарегІен, Приморья, Приамурья промышленность сихха дегІайоалаяр. Цу процесса лара: бедали энергийн духьюалача моттигашка таргагІортар, дІалоацача моттигага диллача йоккхийча пачхьалкхенаита ниисса йола шера территореш караерзаяр.

Тайгах, лоамех, хишта тІагІолла тІех а баьнна гІоргбола Байкало-Амурски никъ баккха проект оттаьй московски специалисташа СибарегІени Центральни Россей дукххача институташа дакъа а лоацаш. Цунна эксплуатаци яра условеш электронно-вычислительни машинаша лаьрхІай.

Тайшетера Лене кхаччалца бода 733 километри Комсомольск-на-Амуре Ванино бода 400 километри ши никъ хІанз болх беш ба. БАМ-а керттерча наькъа участок я дІайилла езаш — Ленагара Комсомольск-на-Амуре кхаччалца.

Иркутске сога хоам бир, никъ хІара 100 километр гаьна массаза боал йоккха станци нах баха моттигаш йохкаргья аьнна. Цу тайппара, СибарегІарча кІезига нах бахача цу районе 8—10 шера хьахургья дукхха йоккхий поселкаш е кагий городаш. ХІаьта ерригаш а трассе хьалъе лаьрдІараш 200 гаргга станци разъезди я. ШоллагІа Транссибирски алхха Малхбоалехьарча СибарегІен Приамурьен гІолла дІадижа та лаьрхІа дита дагІац. Керттерча наькъагара къилбаседенгахьеи къулбехьенгахьеи дІадувшаргда пайдане оахкалаш даха лерхІаш йолча моттигашта юхxе тІакхоачаргдола машиннаькъа говнаш.

СибарегІен цу районерча бедала рузкъаех укх тайпара дувц СССР геологе Министерства коллеге члена, керттерча планово-экономически управлене начальника Первого Владимира:

— БАМ-а маршрут Удоканскн цІаста, Нижнеангарски цІаста-никель доаллача, Чульмаканскии Ургалскии кІор боаллача, кхыча йІаьхийчен шоай тайпарчен моттигашка гІолла чакхъяргья. Цар лоэохІам мах баь варгвоацаш боккха ба. Чот-са йоацаш дукхача рузкъай мохк ба из. Укхаза йоацаш фий, сешна лоархІаргда деррига пайдане оахкалаш оалаш аттагІа да. Цу хьакъехьа бегашта оал геологаша: массе тайпара хІамаш Іоккувсаш ше лелаш, СибарегІен шерача районашка кІаьд а венна, чу мел йоалла хІама вІашагІа а эаь, цкъа Іочуккхайсай, дала.

Цу районера пайдане оахкалаш доахка цхьайола районаш юшаргья вай маьрра. Ер шу къадоладеннача юххье Нерюнгрински моттиге коксующе кІораш мел дукха доахк хьежар. Шовзткъа миллиард тоннага дІакхоачаш да уж. Цигача, Якуте Алдански районе, геологаша белгалъяьхай Іалаьмате дукха аьшка руда доалла моттигаш. Цу моттигерча рудах металл геттара дукха доалл: 40 процентагара 70 процентага кхаччалца.

Края бедала запасаш шоайла вІаши таръялар чІоагІа аьттув болаш да. Шоайла вІаши гаьна йоацаш йоахк уж, хІаьта цу гІулакхо гаьна дІакхаьхьа езаргйоацаш хулийт уж. Цунца дувзаденна укхаза хьае лерхІ йоккхалга диллача Ангара тІарча Братскичунга дІакхоачаш йола ялх производственно-территориальни комплекс.

Теркам тІаоваш я справка. Соахка со Братске волаш хоам бир сога, Братски производственно-территориальни комплекс хьалъячча хана денз цо халкъа боахама 6 миллиард сома маьха продукци еннай, цу тайппара ше хьаврга дІабаха беррига мах бизза юхаметта а оттабаьб аьнна. Цун предприятеша луш бола цІена пайда — цу юкъа — 2,5 миллиард сомал тІех хиннаб. Братска телача пайдай бахьан производстваша шоайла шоашта кхоачамбеш хиларах доалл: цхьан предприятей отходех е ах фабрикатех вокх предприятеша кийча продукт хьаяра эша бедал хул. Бокъонца ишта хургйолаш лаьрхІа я буллаш латтача БАМ-а трассе хьае лаьрхІа производственно-территориальни комплексаш а.

Цхьабакъда кердача экономически тергйолча доходий хьакъехьа юхаоалушо дувц укхаза, нийсагІа йола варианташ лоархІилгеи лохилгеи электронни техникаш тийша а дита. Хьалдеш латташ гІирсаш да укхаза. ХІаьта шоай тайпарча хьалаша халданза керд-керда декхараш хьалханка уттаду, цкъаза корта хьовзабеш дараш а.

БАМ-а проекта керттерча инженера Михаил Ракса дувц:

— Къаьстта чІоагІа халонаш тІалатт тхона цІаякха а гІор па яшача хьалашка гІирс хьалбеш хиларах. Къилбаседене гІирсаш хьалдара опыт кІезига яц тха, хІаьта а селлара дукха километраш йІаьха трасса юллача хана цІашкха а па яшача гІорах лоархІавала этта дац. ГІорах лоархІадара тайп-тайпара методаш лелаю оаха. ХІара моттиг къаьст-къаьста хьанийцача лоархІамаши гІирсаш хьалдари Іалаьмате чоалхане да. Никъ буллача-м вешта а дукха ма йий халонаш. ДукхагІча даькъе йІаьха пролеташ а ехкаш де лаьрхІад оаха тІаьш. ТІаккха кІал когаш кІезигагІа уттаде дезаргда. Укхаза царна кІал лардаш ехкилга Іалаьмате хала гІулакх да. БІоагІий хьисаперча опорах (когех) пайда эцар чІоагІа гІойле йолаш да. Цу тайпарча опорана кІоаг баккха безаш. Бурув теха баькхача кІоага чу Іочуоттаю из. гонахьарча гІорадаьча лаьттах дІа а гІерта из гІораергйолаш дола гІулакх вІаштІехьа а даьккхе. Цу тайпара опораш а уттаеш тІаьш тохкаш латт хІанзле а БАМ—Тында участке. Бирса климати сейсмичности теркал а еш уттаю оаха чуІе цІеноши культурно-бытовой зданеши хьалъяра проекташ.

СибарегІен цу цІайзача районашка балхаш миштта ду бІаргадайнад сона. Сона бІаргадайра 50 градус шелалагІа бульдозера болата урс кхага гІажилг санна каглуш. ХІаьта из-м БАМ-а цхьайолча районашта эггара шийлагІа йола температура а мичай. Укхаза болх беш йола техника кховзткъе итт градус шелал а ловргйолаш хила еза. ХІаьта гІишлонхой наькъа тІа-м шийла температураш лаьтта а мича Іа. Боккхача кхераме да техкаш чуухха лоаи лоамашкара Іаьржа доагІа хийи.

Тха къамаьл чакхдоалаш профессора Кротова аьлар:

— БАМ биллари цун бІоаххала гонахьа яда Іалама ресурсаш караерзаяри — Малхбоалехьарча СибарегІен, Приамурья, Дальни Востока рузкъаш карадерзадара йІаьхача ханна оттаьча программа цхьа дакъа мара дац. ДІахо де дезараш — Якутен Къилбаседен Забайкальян ларда тІа низ бола горнопромышленнни металлургически комплекс хьаяр, Къилбаседа Шаи океана фордий шельфови зона Іалама ресурсаш караерзаяр. Тайжача океана дальневосточни фордий шельфови зонера Іалама ресурсаш караерзаяр, дукхха а дукхха а кхыдараш.

Юрий ФЕДОРОВ,
АПН экономически обозреватель.

Шортта доакъар хилийтара

Денгара денга Іовш да доакъар республика фермашка, хІаьта из хІанзчул тІехьагІа кхы а Іалашде йиш йолаш а да. Иштта, хІанз ялата чуэцаш латтача хьажкІий гІадамех, шозлагІа дІайийнача хьажкІех кхы а силос кийчъе, дІайийна баьцаш йол доакъара Іалашъе торо я.

ХІанз республике гІолла 72 процент кхоачашъяьй доакъар Іалашдара план. Дика толамаш даьхад цу хьакъехьа Грозненски, Шелковски, Ножай-Юртовски, Гудермесски районашкарча цхьадолча боахамаша. Масала, Грозненски района «Загорский» совхозе 104 процент кхоачашъяьй йол Іалашъяра план, хІаьта Ленина цІерагІча колхозе — 109 процент. Шелковски района боахамаша эшачох 94 процент Іалашъяьй йол.

Цунца цхьана дукха районаш я республике доакъар Іалашдара чІоагІа тІехьаюсаш. Сунженцаша 40 процент мара кхоачашъяьяц йол Іалашъяра план, хІаьта назрановцаша — 50 процент, ачхоймартановцаша — 56 процент.

Баьций витаминни хьоар республике эггара дукхагІа, эшачох 96 процент, Наурски района боахамаша кийчдаьд, хІаьта шелковчанаша — 89 процент. Цхьабакъда Урус-Мартана района боахамашта 44 процент мара карагІдаьнадац баьций витаминни хьоар кийчде. Кхы а кІезигагІа Іалашдаьд из мах бола доакъар малинцаша — 42 процент.

ХІанз 500 эзар тонн силос еллай республика боахамаша, план 695 эзар тонн йолча. Къаьстта дика вІаштІехьбаькхаб силос кийчъяра болх Ачхой-Мартановски, Надтеречни, Советски, Шелковски районашка. Цунца цхьана тІехьадоах силос Іалашъяра балхаш Назрановски, Сунженски, Шалински районашкарча боахамаша.

ХІара ди ме доал таргайогІа Іай хьайбаш чусоцаде деза ха. Цунца цхьана доацлу доакъар Іалашде торо йола ха. Цудухьа тоъамболаш доакъар Іалашдара балхаш сихде деза республика доакъар Іалашдераша.

Пропагандистий семинар

Укх деношка пропагандистий семинар хилар КПСС Гудермесски горкоме. Цига ладийгІар укх дешашка:

Политически экономически дешарах боала пайда дукхагІа хилийтара даькъера пропагандистий декхараш. (докладчик КПСС горкома секретарь нов. Л. П. Кравченко).

Город Москверча Бауманскн хоржамий округерча харжархой собране КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева даь къамаьл Іомадара методика (Новогрозный поселкерча КПСС горкома политически дешара кабинета заведующи нов. Р. А. Солтаев).

Района къахьегамхоша укх шера бархІ бетта планаши социалистически декхараши кхоачашдара хьакъехьа гулбеннарашка хоам бир укхаза.

Цул тІехьагІа «КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъяра КПСС-ри Советски пачхьалкхенои чакхдоаха арахьара политически гІулакхаш» яха лекци йийшар КПСС обкома лектора нов. В. В. Банкина.

Берригача пропагандисташта дІайовзийтар 1974—1975 дешара шера планаши расписании.

С. БЕРНШТЕЙН,
КПСС горкома политически дешара кабинета заведующи.

Укх деношка Грозненски района цхьоалагІча шурий совхоза хьайбаш леладераша социалистически яхьа итогаш йир. Хьалхара моттиг Курбанов Максима кулгалдеча бригада яьккхар. Эггара тІех хьокхамаш хилар цу бригадерча доярка Магомадова Зулпай. БархІ бетта кхоачашъяьй цо пятилетка къоастамбеча шера план. ПланагІа хІара Іаттагара шера яккха езар 2200 килограмм йолаш хІанзехьа а 2400 килограммал тІехъяьннай из.

Массехк шера яхь лелаеш я Магомадова доярказа Ражапова Собурайца. Цу яхье дукхача хана хьалхле Собурайга хиннай. Бакъда укх шера цунга хьалхле дІакхачийтац Зулпас.

Хьалхашка латтача декхарашта шоаш бехктокхаме хилар кхета а деш хІара доярка болх беш хиларах хьахинна да бІарччача бригадо хьалхле яккхар а. Центнер шурийга дІадодар а ерригача совхозе лаьрхІача цу бригада эггара кІезигагІа да. Из да 18 соми 40 кепиги.

Шеко йоацаш да бригада коллективо укх шера шийна хьалхашка латта декхар сийленца кхоачашдергхилар.

Р. ЗОЛОТАРЕВА.

СУРТА ТІА: Магомадова Зулпа.

Н. ЛИТОВЧЕНКО сурт.

ТІЕХКІОАРГА СКВАЖИНА

Старогрозненски бурув тохара балхий управлене бурувдеттача бригадашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха а латтаи къаьегга дика толамаш доахаш ба укх шера коммунист Шулкин Иван Макарович керте латтача буровой лаьттан ченаш техкараш.

Ханал ши ди хьалха бурув тоха доладаьд цар «Минерально-10» яхача скважинана. Из йоаккхача 5800 метр бурув тоха деза проектагІа. Из шоллагІа скважина я цу моттиге иштта кІоарга бурув тохаш йоаккхаш.

Иштта лоархІаме скважина йоаккхача хьалхара метраш бурув техар смени мастер Варичев Васлий керте латтача сменас. Хьалхарча деношке а денз цига бурув тохача хьинаре къахьегарца белгалъяьннай Федюнин Александра кулгалду смени. бурувдеттарий гІончаш Бекбулатов Майрбик, Дахшукаев Баудин, кхыбараш.

Хьалхара бІаьш метраш бурув техад цар. Ер бутт бовлехьа сентябрь бетта планагІа 1420 метр бурув тоха дезача 1600 метр бурув тохарда бригадас, аьлар Старогрозненски бурув тохара балхий управлене № 2 йолча районни инженерно-технологически служба начальника Малхазов Александ Борисовича. Из шоаш кхоачашдергхиларах дог тийша ба бурувдеттараш а.

А. ТИЩЕНКО,
Старогрозненски бурув тохара балхий управлене такелажник.

ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДАЬД

ТІехьабусараш хьалхалатташта нийсбара чІоагІа йоакхо локомотивни депо эксплуатаце цеха коммунисташа.

Тепловозникий йоккха опыт Іомаю коммунистически къахьегама школашка. Опыт йола машинисташ шоаш балхара мукъа болча хана рейсагІа болх къонача машинисташца цхьана, цар уж Іомабу дизельни доагор кходе беза мухь тІабола поездаш дикагІа дІа-юкхувла.

Къаьстта пайдане я машиниста Истамулов Султана опыт. Цо беза мухь тІабола 20 сомгІа поезд дІа-юха йигай, 11 тонн дизельни доагор кходаьд, хІаьта цун новкъосташа машинисташа Беликов Вячеслава, Табачный Федора, Янтуганов Іадиса, Селеджиев Бориса хІаране 9—10 тонн дизельни доагор а кходеш 10—12 поезд дІаюха йигай кходаьча доагора чотах. Укх деношка боккха кхаъ хилар эксплуатаце цеха болхлошта. Царга хоам кхаьчар шера тІаийца хинна социалистически декхараш кхоачашдарах.

Ер шу долалуча хана машинисташа, цар гІончаша социалистически декхараш тІаийцадар беза мухь тІабола 1700 поезд дІа-юха а югаш планал совгІа 900 эзар тонна мухь дІаюха бахьа. ХІанзлехьа 1773 беза мухь тІабола поезд дІа-юха а югаш царца заданел совгІа дІа-хьа бихьаб 915 эзар тонн халкъа боахама мухь. Безa мухь кхухьараштa юкъе дикагІа йола локомотивни бригада лоархІаш я Раздорский Валерий керте латтар. Цун чота тІа я 36 беза мухь тІабола поезди нормал совгІа 20 эзар тонн халкъа боахама мухьи. ХІаране 15—17 эзар тонн мухь планал совгІа дІа-хьа бихьаб Андреев Валентин, Апрышкин Юрий, Рогожин Анатолий керте латтача бригадаша.

* * *

Дукха ха йоаццаш машиннаькъа транспорте дуккхача шерашка хьинаре къахьегарах Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума УказагІа «Нохч-ГІалгІай АССР транспорта заслуженни болхлой» яха сийдола цІи елар наькъий бригадира Паненко Яков Петровича. Из хоам боккха кхаъ хинна тІаийцар тха ерригача коллективо, — йоах машиннаькъа мастера Ахмадов Мувсас.

Ткъаьи вурийтта шу дизад халеи сийдолеи болх беш из машиннаькъа тІа къахьегаш вола. Укх тІеххьарча иттех шера бригадир волаш болх беш ва из. Цун бригадера хІара монтер шийн балхах тІехдика кхеташ ва, цудухьа цар толамаш денгара денга дикагІа хул. Коммунистически къахьегама сийлен цІи лелаеш я цун бригада. Укх тІеххьарча итт шера путейций бехкагІа цхьа моттиг нийсъеннаяц цо доалдеча участке хьовзам хинна. Даим дикача хьала тІа хулийт бригадерча болхлоша шоаш хьожаш бола машинникъ.

Дика кулгалхо хинна ца Іеш дика новкъост а ва Яков Петрович. Бригадерча болхлошка салаІийтара, царна эшачоэ новкъостал дара дукха болх бу цо. Каст-каста шийн бригадерча болхлой бераш дешаш долча школе а вахе цар миштта деш хьожаш хул из.

Дуккхача шерашка хьинаре къахьегаш цо даьхача толамий лакха мах баьб. Дукха сийлен грамоташ, ахчан премеш тийннай, «За доблестный труд» яхеи Ленински юбилейнни ши медаль еннай.

Г. АНОХОВ,
Грозненски локомотивни депо хІара дийнахьа арадувлача пенгазета редактор.

Дикача темпашца

Ялх бІаьи итт гектара тІара ялата хьажкІаш дІайийра укх шера Грозненски района Ленина цІерагІча колхозе. Уж кхеш хилар коммуниста Дамаев Наце, Кацюбин Виктора, Маковеев Петра кулгалду кхо звено.

ИйслагІча пятилетка диълагІа, къоастамбу шу дикача хьокхамашца белгалде шоаш тІаийца декхараш толамца кхоачашде безам болаш шоайла шерра яхь йоаржаь къахьийгар механизатораша. Пачхьалкхенга 400 тонн фуалъяьха хьажкІаш йохка езаш ба уж.

Кхебаь хьувкъам чуэца болабаьб хІанз колхозхоша. Ерригаха хьажкІаш 20 дийнахьа чуялаьрхІад. Цхьабакъда балха темпашка хьежача холуш да из ха кхы а лоацъергхилар.

«Херсонец-7» маркаx йола ялх комбайн я кхай тІа болх беш. БархІ дийнахьа 340 гектара тІара хьажкІащ чуенай механизатораша.

Хьувкъам сихеи цІенеи чубара механизаторашта юкъе яьржача яхье хьалха ва коммунист Дунаев Виктор. БархІ дийнахьа 31,5 гектара тІара хьажкІаш чуийцар цо. Викторал дукха тІехьа ца вусаш болх бу механизаторо Уваров Георге. Дийнахьара балха норма юкъера лаьрхІача 150—160 процент кхоачашъю царех хІаране.

Томараш тІехь 1300 тонн хьажкІаш чуенай колхозе. Сиха цІен а еш пачхьалкхенга йохкаш я хьажкІаш.

ДІахо йодача хана балха темпаш кхы лох ца еш планагІа лаьрхІача ханал хьалха хьувкъам чуба гІерташ къахьег механизатораша.

Л. РУДСКИЙ.

Грозненски района «Советская Россия» яхача колхозе дика ялат кхедйьд ийслагІча пятилетка къоастамбеча, диълагІча шера. Лаьтта оахача, ялат чуэцача, доакъар Іалашдеча — массанахьа а нормаш тІехкхоачашъеш, механизаторашта юкъерча социалистически яхье хьалха латташ хьабоагІа укх сурта тІа шоана гу трактористаш (аьрдехьара аьттехьа): Дудаев Султани Магомадов Лаьчеи.

В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

КЪАХЬЕГАМЦА ДОАЛ НАЬХА СИЙ

Ткъаьи шийтта шу хьалха Грозненски № 1 йолча ТЭЦ-е балха воагІача хана 16 шу даьнна мара вацар Плешаков Юрий. Шераш дІаухар, хьаІовра опыт, лакхлора балха говзал. ХІанз цунна ТЭЦ-а ерригача участкашка латта оборудовани шийна пхи пІелг санна дика йовз. «Грозэнергоремонт» яхача ремонтно-наладочни предприяте слесарий-приборист бригада бригадир волаш болх беш ва из хІанз. Цун бригадас беш бола болх чоалханеи бехктокхамеи ба.

Ца ховш а турбина болх ца беш соцае езаш хилча боккха хьовзам ба из балха тІа. Цудухьа чІоагІа теркам тІабахийта хьеж уж шоаш доалдеча оборудованега.

ЗІамига ваьнна а бригадера моллагІа слесарь гІалат ваьлча из ца зувш дитац бригадира. Деррига ха дезаш, деррига зе дезаш ва со, яхаш дувц Плешаков Юре. Кхыча бесса хилча сиха дІагІоргбацар ремонтни болх, дика хургъяр еш йола ремонт. Шийн бригадерча болхлошца товш, Іимерза, хІаранегара доагІар хьадехаш ва из. Цудухьа массане а сийду цун.

Иштта къахьегаши йоккха опыт йолеи ремонтникий бригадир дика вовзаш ва «Грозэнерго», «Даганерго» энергетикашта а. Хьинаре къа а хьегаш цо даьхача толамий боккха мах баьб. Цунна еннай Ленински юбилейнни «За доблестный труд» яхеи ши медаль, «СССР энергетикаи электрификацеи отличник» яхеи, «1973 шера социалистически яхье котваьнар» яхеи ши сийлеи значок.

* * *

Укх шера къаьстта дика къахьегаш я «Южэнерготеплоизоляция» треста Грозненски участка коллектив. Цхьаккха бутт дІабахийтабац цо укх шера пачхьалкхен плани тІаийца социалистически декхараши кхоачаш ца деш. 23 сентябре кхоачашъяьй цо ийс бетта план а. Шоай новкъосташта хьокхам а телаш цига къахьегаш ба изолировщикаш Э. Даслева, З. Амхадова, З. Астамирова, кхы дукхха бараш а.

* * *

Ростовски, «Котлоочистка» завода Грозненски филиала коллективо доаха къахьегама толамаш денгара денга лакхагІа хул. Ийс бетта план 24 сентябре кхоачашъяьй цо. Республика теплоэлектроцентралашка дукха балхаш даьд котлоагрегаташ цІенъеш. Ерригача коллективо чІоагІа лоархІаши сийдеши ба дикагІбола производственникаш Э. Горекий, В. Ковалева, Е. Цымлянский, кхыбараш.

Х. СУРУДЖАНЦ,
«Грозэнерго» оператор.

Атеистически кхетам лу

КПСС Нохч-ГІалгІай обкома X пленум хинначул тІехьагІа белггала шербаьб Гудермесерча культура организацеша наха атеистически кхетам балара болх.

Нах бахача а цар болх беча а моттигашка «Фу хьех къорІа?», «Дын закони», «Ислами кхалсаги», «Ды — халкъашта юкъерча доттагІала моастагІа», «Хан ислами» яхеи кхыдолеи къамаьлаш чакхдаьхад Комсомольскерча, Брагунерча, Джалкерча, Энгель-Юртарча библиотекай болхлоша.

Городерча цхьоалагІча библиотека болхлоша дІадоладаь районе хиннай книжкай месячник. Массанахьа кийчъяьяр «Даьлах ма теша, Іилмах теша», «Даьла вац лергвоацар, саг ва». «Даьлах тешилга — шийх ца тешилга да» яха книжкай выставкаш. Иштта кийчъяьяр картотекаш, «Іилмеи дыи» яхача журнала тІа кепатехача материалий альбомаш.

Наха юкъе атеистически кхетам боаржабара культпросветучреждеией болхлоша чакхйоах кинолектореш, хаттарийн жопийи сайренаш, арахец дагахьара журналаш.

Гулбеннараш раьза болаш дика чакхъяьлар дукха ха йоацаш Энгель-Юртарча клубе хинна «Кхалсаги дын» яха сайре. Иа кийчъеча а чакхйоаккхача а хьинаре дакъа лаьцар юртарча библиотекара Х. Мехтиевас. Книжкай выставка юххе «Дунен ялсамале — кортамукъале я» яха атеистически литература обзор йир цо. Сайрене къамаьлаш дьраша дийцар советски хана лоаман кхалсаг духовно дегІаярах, цунна деррига иразага долха наькъаш хьадийлла хиларах, вайнаха юкъе урдох йоІ йохкар санна дола дІаяхача замах юхедиса гІулакхаш хІанз а дІадаланза хиларах, цу тайпарча зуламерча гІулакхаша кагирхой вахар телхадеш хиларах.

Наьха теркам тІаозаш, дукха кердадар Іомадеш дика чакхъяьлар Лохерча Герзеле культура отдела «Атеист» яхача клубо юртарча библиотека болхлошца цхьана кийчъяь «Даьла вац, саг ва лаьттан да» яха атеистически сайре».

Иштта дика чакхдаьлар Ишхой-Юртарча клубои библиотекаи цхьана кийчдаь «Закони дына культаши» яха дагахьара журнал а. Цу юртара культура болхлой «Къахьегами дын» яха дешарий конференци кийчъеш ба хІанз.

Н. АСТАХОВ,
Гудермесерча «ЦІе байракх» газета редактора заместитель.

ЯХЬЕ—КХОАЛАГІА МОТТИГ

«Севкавнефтегазстрой» производственни объединене № 12 йолча специализированни участка гІишлонхой вай республикерча мехкдаьттахошта йоккхий промышленни объекташ хьальеш ба. «Старогрознефть», «Октябрьнефть» мехкдаьттен гази йоахача упрааленешта лаьрхІа цо ехк магистральни нефтепроводаши газопроводаши. Иштта цо юллаш я Грозный—Ростов яха продуктопровод. ГІишлонмонтажни балхаш дара пачхьалкхен план графикал хьалха бувлаш кхоачашъеш ба уж. БархІ бетта план 120 процент кхоачашйир участка коллективо. Ханал дуккха хьалха кхоачашйир цо ийс бетта план а. Пачхьалкхен планагІа лаьрхІачул совгІа чакхдаьхад гІишлонхоша бІаьш эзараш гІишлон балхаш.

Иштта цар дика толамаш лахара керттердар да хьинар кхо ца деш цар къахьегар, индустриальни методах гІишлош хьалъяр, керда техникеи технологи ипроизводствана юкъе а кхухьаш, халача балхашта автоматизаци механизаци арГІишлош хьалъярга дІабода мах планагІа лаьрхІачул 11,5 процент лох а беш. къахьегама овсарле 20 процент лакхъяьй. Духхьал гІишлош хьалъярга дІабода мах лохбарах пачхьалкхенна бІаь эзар совгІа сом пайда баьб.

Социалистически яхье башха дика толамаш а доахаш шоаш тІаийца социалистически декхараш гІишлонхоша тІехкхоачашдарах СССР мехкдаьтта промышленноста Министерстааи ВЦСПС-ен кхоалагІа моттиг а хьожаеш ахчан преми елар царна.

Къаьстта дика къахьегаш я цига Ветров Владимир Афанасьевича гІишлонхой бригада. Иштта дика болх беш я хІара сменагІа нормаш 180—200 процент кхоачашъю Дюшнаев Махьмада кулгалду бригада а. Царна юкъе ба машинисташтурбоукладчикаш Вашкев Александр, Сафронов Геннадий, слесарь Ажигов Беслан, электросварщикаш Кунцов Иван, Абакумов Алексей, кхыбараш.

Г. ЛУКЬЯНОВ,
пенсионер.

ИТТ БЕТТА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

ЦІаккха ца хиннача тайпара хьинар айденна къахьегаш ба пятилетка диълагІча, къоастамбеча шера Карабулакски химически реагентий завода болхлой. Товарни продукци арахецара итт бетта план 25 сентябре кхоачашъяьй цар. Ер бутт бовлехьа ноябрь бетта чотах завода коллективо арахецаргья 150 тонн химически реагенташ.

Иштта дика толамаш даха цуи вІаштІехьлоал чурча резервах бизза пайда ийбарах. Даим керд-керда резерваш техкаш творчески къахьегаш ба завода болхлой. Халданза социалистически яхье хьалха а латташ шоай новкъосташта хьокхам телаш ба боккхагІбола аппаратчикаш В. И. Кошкий, Н. Г. Лямзин, смена начальникаш В. Г. Болтовская, Ю. Д. Тонкогубов, аппаратчикаш Е. Н. Бреус, В. М. Павлова, М. С. Рассоха, кхы дукха бараш а.

Тха заводе керда арахеца йолаяьй феррохромлигносульфонат (ФХЛС) яха керда реагент. Завода коллективо социалистически декхараш тІаийцад цу реагента 1200 тонн арахеца. Уж декхараш шоаш толамца кхоачашдергхиларах бІубенна къахьегаш ба завода болхлой.

В. БАКАЛЮК,
Карабулакски химически реагентий завода приборист.

И. КОСИВЧЕНКО,
планови отдела начальник.

ПОРТУГАЛИИ ЧИЛИИ

Дукха ца эшшаш ахбIаь шера фашистски диктатура дукъ лайнача Португале халкъо хоадамболлаш хьаллоац дунен тIарча берригача ниисхо езараша дIадехараш: Чиле наха низаш делга Iалаьмате сиха соцаделга, политически тутмакхаш мукъабоалийтилга, демократически бокъонаш юхаметтаоттаелга.

Португале къаман машара комитето, «Португале демократически болами», Португальски коммунистически парте, кхыча политически низаша вIашагIтеха, дуккха эзараш нах вIашагIкхетащ, беррига мехка хиннача демонстрацеша, митингаша, собранеша тешал ду къахьегача наьха хьинар чIоаггIа айденна хилара. Чиле халкъа ниисхон къовсам хьаллацара эггара дикагIдар Португале демократически хувцамаш дизза чакхдоахилгеи фашизм юхадийн ца йолийтилгеи долга цар кхетадеш хилара.

Чиле халкъацара барт-цхьоагIон КIира чакхдоаккхаш Португале компарте, дерригача демократически низаша чIоагIа терко тIайохийтар сэахка сентябре, чурча реакцеи дунен халкъашта юкъерча империалистически монополешен гIо а деш, чилийски «гориллаша» законах йола Сальвадор Альенде правительство дIаьккхачул тIехьагIа Чиле этта хьал наха дIадовзийтара.

Цу деношка Лиссабона, Порту, Фару, кхыча городий улишка бIаргагIо йиш яр чилийски фашистски хунтага дохьийтача «ДIэбаха нах боабераш» аьнна долча кхайкарала тIа кулгаш яздайташ бола кагий вахи мехкараш. Лиссабонерча цхьан шоферо кхайкарал тIа кулг яздаьчул тIехьагIа, «Iа хIана яздир цу тIа кулг?»— аьнна долча журналиста хаттара жоп луш аьлар: «Тхона, болхлошта, хов фашизм фуй, из Португале юхаоттар а дезац. Оаха бокъонца хьаллоац «Герзашцарча низий болама» программа. ДагадоатIий шоана Чилера гIулакхаш, Сантьяге хинна шоферий забастовка, цунах хьахиннар? Тха а Iа хьалдаращца къоастаде дезаш тхоай дешаш, цхьабакъда, оаха забастовка ергьяц, цох хIанз пайда баргбац. Португалена цхьоагIо эш».

1974-ча шера 11-ча сентябре Сальвадор Альенде вийна сахьат хьатIакхаьчача, цхьа минута сецар Португалера вахар: Болх сацийтар заводаша, фабрикаша, транспорто. Цу хана радио гIолла хьадувцар президента Альенде эггара тIехьа халкъага даь кхайкарал. Дукхача городашкеи юрташкеи — къилбаседера къулбехьа кхаччалца — нах улишка арабаьнабар Сальвадор Альенде суртаца, Чиле а Португале а байраккхашца, лозунгашца, транспаранташца.

Оейрама а кхы дуккхача городий а муниципалитеташа соцамаш даьд цхьайолча улицех Сальвадор Альенде цIи тилла. Форда флота, авиаце, чкъаьрий доахарий профсоюзаша чакхчьахай Чилена хетаяь сайренаш, кинофильмаш а гойташ. Лоурейша муниципалитета гIулакхерча наха шоаш духьал хилара письмо дахьийтад Лиссабонерча чилийски хунта посолага. Кхы дуккха а доаладе йиш я португальски халкъо чилийски демократаш хьаллоацилга гойташ дола масалаш.

Цхьа шу мара дац Чиле фашисташа Iаьлал дIалаьца. Цхьабакъда Пиночета даьча зуламий статистика йоккха я: 20 эзар саг вийна, 30 эзар саг политически гIулакхашта чувелла, йохаяь профсоюзаш, законах яц аьнна кхайкhяь политически партеш, Чиле Коммунистически парте Генеральни секретара Луис Корвалана, кхы дуккхача патриоташта тIалатта кхерам. Португалерча беррига хьаьналча наха дIадех фашистски хунта Чиле леладу зуламаш соцаделга.

Чиле халкъацарча бартцхьоагIон КIира къаьгга гойтар реакце бIехача гIулакхашта духьал латта могаргдолаш низ бола демократически низеш Португале долга. ЧIоагIен кхетош йола коммунистически парте, профсоюзни организацей, демократически болама политика, «Герзашцарча низий болама» политически программа, лакха къахьегамхой политически кхетам, халкъан герзашцарча низаштеи юкъера чIоагIа бувзам — Португали дIахо демократически эргаяккхара дард я.

Ю. ГОЛОВЯТЕНКО.
АПН корреспондент.
Лиссабон.

Японски калейдоскоп

ДОХЬАЖ ДУАДЕШ ДУ ПАЙДАШ

АргIанара гIар гIеттай Японе. ХIанз гIоттача хана массехк шера ветчина, сосискаш, соеви паста, кхыйола продукташ кийчъеча хана консервировани еш йолча средствана меттел шерра пайда эцаш йола «АФ-2» яха средство бахьан долаш. Из къаяран дIаеттаран 1965 шера июле лиценэи енкаяр Японе унахцIено лораяра министерства. Цхьабакъда 1968 шера гучадаьлар, «АФ-2» сага дегIа чIоаггIа кхераме хилар. Цу химикато чIоаггIа концерогенни Iоткъам бу, дийхи доахаду, генетически мутацеш хьоае тарлу. ХIаьта а унахцIено лораяра министерства теркалдаьлац из кхераме хиларах лораша даь хоамаш, хIаьта кхачан промышленностерча компанешен фирмашен шоай тарлуш дар даьд «АФ-2» препаратаца дувзаденна шоашта тIадоагIа пайдаш ца саннйта гIерташ.

ХIаьта а общественностах ца йоалаш унахцIено лораяра министерства дукха ха йоаццаш йийхкар из кхераме препарат — кхачанна юкъеахийта йиш йоацаш. Цхьабакъда, торговцашта дезар кхоачаш а деш, «АФ-2» теха продукташ кхы а цхьан беттан ах беттан йохка мукъабеннаб цо. Лоацца аьлча, таразa оаркхилгашка цхьан оагIорахьа наьха унахцIенон вокх оагIорахьа бизнеса хьаштаяш Iочудеххача, бизнеса оагIув безагIа хула...

◆

ЧКЪАЬРИЙ ДОАХАРАШ КХИИРАР ТIАКХАЬЧАР

«Муцу» — атомни двигатель а йолаш шн шу гаргга ха хьалхагIа духхьашха хьадаь японски торгови кема. Цхьабакъда дуккхаза тIийртача хи тIа дакха вIаштIехьдаьннадац из атомоход тIачIоагIдаьча Муцу яхача портови городе ра чкъаьрий доахараш хоадамболлаш духьалбуваш хиларах. «Муцу» яхача кема радиоактивни отходашца хий бIехдергхиларах дог тийша хиннаб уж. ХIаьта Японе Iилма-технически управлене фунагIиной а мишта хул хьажа «Муцу» хи тIа а даьккха наькъа дахийта елча, тIиргаш а теха шоайла вIашагIдийза латтача чкъаьрий доахарий 250 кемалго никъ бийхкаб цуна, пхорагIдаьнна дIа а этта.

Из духьале кагье вIаштIехьдаргдарий-децарий — хоаш дац. Цхьабакъда дIаьхха дага а доацаш форд чIоагIа ловзабаларах теIача моттигашкахьа юха тIехьашка ца байлача баьннабаи чкъаьрий доахараш. Цунах аьттув баьннача капитана форда наькъа тIа а даьккха хийцад «Муцу». Цхьабакъда дукха ха ялале гучадаьлар атомоходах радиоактивни веществаш арахецаенна хилар. Хила йиш йолча боврамал тIехъяьннай радиоактивни излучени. Чкъаьрий доахараш кхийрар тIакхаьчар.

◆

«ИТТ НЕН МАХ БОЛА АКАДЕМИ»

ХIамай маьхаш Японе IотIадетталуш хиларо тахан саг цецвоаккхаргвац. ХIамай маьхаш аргIанна IотIакхетарах хоам ца хулаш кхы-меттел кхоачаш кIира а далац. Иштта хадланза IотIадетталуш латт знаней «маьхаш» а. Соаьха Японе йоккхагIйолча университеташа 12,5 процент лакхбаьб дешар хьехарах, экзаменаш дIаллараx, лабораторерча оборудованехи къахьстача литературахи пайда эца бокъо яларах. Дешара заведене классе хIара шера дIахутелаш йола дешархошта декхар а даь тIайожаяь взносаш 10 процент лакхъяьй укх шера 133 частни вуз. Ширча юкъедагIаш, официальни дене а, студенташа телаяза ца боалаш преподавателашта лаьрхIа тилаш дола «сагIаш».

Образоване системерча цу гIулакхашта духьала протест а еш, къонача искусствоведий группо лаьрхIад Токио «итт дийнахьара академи» хьаелла. Цу ший тайпарча заведене безам барашка йиш я искусствоведенех лаьца ешача лекцешка ладувгIеи собеседованешка дакъа лацеи, кулгайоазошта редактировани яра, кепатеха арадоахача книжкашта иллюстрацеш кийчъяра юхьанцара гоззал Iомае. и. шк. 21. Цига деша водарг боакхха мах — 10 иен (телефонаца никъа къамьал дарга бода мах). Преподавателаша общественни хьисапе бергба болх «академе».

— Знанеш Iомаелга ахчах тийша хила йиш йоацийта дIаьхьилги безам ба тха, — аьнна хьакхайкалир «академе» вIашагIъеллархех цхьаьне Х. Фунацу.

А. ЛАЗАРЕВ,
АПН соб. корр.
Токио.

Нови Зеланди: ШИЙ ЛОIАМЕЧА НАЬКЪАГIА

Нови Зеланде керда лейбористски правительство ший декхараш кхоачашде йолаеннай. Цун премьер-министра Уильям Роулинга эггара хьалха хьакхайкхдаьрашка хьежача, дIахо керттера уйла тIайохийтаргья мехка экономически проблемашта.

Новозеландски экономика исторически кхел хинна арахьарча сбыта рынкаех тийша йолаш хьайоагIаш хиларо аттадоацаш декхараш оттаду кердача правительствана хьалхашка. Уж керттерча даькъе ший эггара йоккхагIйолча партнерашка — Англеи США-и йодача новозеландски экспорта хьалаш тIа-тIа вогIа кулаш хиларца дувзаденна да. Нови Зеланде арахьарча торгови оборота юкъе цар ловца дакъа эшадаларо кхерам тIатосс мехка экономически финансовии хьала, бахача наьха вахара боарама Iоткъам бу.

Арахьарча политика даькъе кердача премьер - министра бакъдир хьалхагIа хиннача Норман Кирка правительства наькъа ше тешаме хургхилар.

Дуккха ха яьнначул тIехьагIа 1972 шера ноябре консервативни Къаман парте лидерий когаметта хьатIабаьхкача лейбористаша дикка хийцаб Нови Зеланде политически никъ. Цар вьетнамски тIема юкъе дакъа лоацаргдоацаш мохк юхабаьккхар, хьаллаьцар Къулбехьен полушарех ядерни герзах мукъа йола зона яра тIехьара шерра кампани. Уж гIулакхаш чIоаггIа къоабалдеш тIаийцар Тайжача океанерча гIайренаш тIарча паччахьалкхенашка бахача наха.

Къулбехьена Къулба - Малхбоалени Азерча а Тайжача океана тIарча а мехкаша шоайла цхьана гIулакхаш леладараи дегIакхувлараи тIехьа ба новозеландски лейбористаш. Цкъа санна дуккхаза а шоашта лоаллахарча паччахьалкхенашка ихаб цар лидераш, царцара Iалаьмате дукха бувзамаш дегIакхувлари увттадари духьа. Белггалара хувцамаш хиннад дегIаухача мехкашцарча гIулакхашка ДРВ а тIехьа Индокитаера мехкаш юхаметтаоттадара хьакъехьарча цхьайолча программашта юкъе дакъа лоац Нови Зеланде. Юкъмоттиг тоалуш йоагIа Гаргарча Малхбоалени Африкаи мехкашца а.

Новозеландски лейбористий дикача гIулакхаша хьахьеккхад, вай ханара керттера хIамаш теркалде гIерташ цар лидераш хилар; дунен халкъашта юкъера кхоххам кIаьдбанза, Iоадеш латта герз соцаданза дарг ца хилар, шоай кхелаш шоаш къестае халкъий бокъо хилар. Из бахьан долаш мохк, лейбористий кулгалца юххера а дунено могадеш доацача США-и Англеи тIема-политически гIулакхашта юстара а баьнна, ший лоIаме дегIа ахара наькъа тIа баларга догдоахаш ба новозеландски гIайреш тIа баха нах.

Нови Зеланде лейбористий авторитет чIоагIъяра гIулакха кIезигача лоархIаме хиннадац социалистически мехкашцара гIулакхаш дегIадоаладар. Цудухьа новозеландски политически вахаре белгалагIча гIулакхех цаI хилар Советски Союза дIа а хьа а посолаши торгови викалаши бахийтарах. Iилма, техника, юрта боахама, культура даькъе цхьана лелаечa гIулакхаша шинна а паччахьалкхенна гIийле ю, дунен халкъашта юкъера хьалаш тоадара, шийлача тIемах юхеяраш дIадахара юкъе тоъал доккха дакъа лоац. Цу гIулакха дика лара хила йиш йолаш да торгови бувзамаш дегIадоаладар.

Мохк политически экономически ший мукъагIа хулга чIоагIдара, социально - экономически строй мича бесса яле а, массайолча паччахьалкхенашцара дикача ловлахой гIулакхаш дегIакхувлара тIабер-заьбь 1972 шера новозеландска лейбористаша лаьцача наькъо дикага догдоахийта шерра торонаш хьаелл Нови Зеландени хьалхашка.

С. ЗИМИН.
(АПН).

ХАБАРОВСК—ПХЕНЬЯН—КЕРДА ФЕЦАРА НИКЪ

— Хабаровскеи Пхеньянеи цахаддаш самолеташца дIа-хьа лела никъ хьабелларо, тешал ду СССР-аи КНДР-аи юкъера вIаши цхьана леладу авиационни гIулакхаш чIоагIлуш хилара, — аьлар журналисташца ше къамаьл деш СССР граждански авиаце Министерства самолеташца кхыча мехкашка дIа-хьа лелара Центральни управлене начальника заместитела Барабаш Евгене.

Ераш я шин мехка юкъе вIаши цхьана леладеча авиационни гIулакхий историецара массехк моттиг. Советски граждански авиаце летчикаш эггара хьалха халкъа Корее бахаб Сийлахь-боккха Даймехка тIом чакхбоаллашехьа. Цу хана самолеташца дIа-хьа ахар Iалашдора «СОКАО» яхача цхьана вIашагIъеллача граждански авиаце обществас. Дукха ха ялалехьа паччахьалкхенашта юкъе барт хилар, тIаккха, 1955-ча шера 7-ча декабре денз Москва—Омск—Иркутск—Пхеньян маршрутах цахаддаш дIа-хьа аха йолаелар Ил-18 яха Аэрофлота турбовинтовой самолеташ.

Керда никъ хьабелларо кхы а тоаду КНДР-ерча фецарча наькъахой дIа-хьа ахара хьалаш. Лоацача хана СССР-е гIолла европерча мехкашка а Японе а кхача йиш я цар. Дунен халкъашта юкъерча ерригача рейсашца «вIашагIкхеташ» оттаяь я Хабаровскаи Пхеньянаи юкъе лелача самолетий расписани.

1660 километр бIаьхача кердача наькъо ТУ-154 яхача Аэрофлота эггара кердагIча самолетаца водаш ерригa я 2 сахьати 15 минути ха дIалоацаргья.

Алексей ГОРОХОВ,
АПН корреспондент.

ЛИМАСОЛЕ ХИННА МИТИНГ

НИКОЗИЯ, 30 сентябрь. (ТАСС). КIирандийнахьа г. Лимасоле массови митинг хилар президент Макариос Кипре юха цIавоагIилга хьаллоацаш.

Митинга доакъашхоша тIаийцар демократически хержа хинна законагIа воагIаш вола Кипра республика президент архиепископ Макариос Iалаьмате сиха юхавоагIилга а, цу наькъаца конституционни порядок юхаоттаелга а дIадехаш йола революци.

Резолюце тIа нийтта дIадех кипрски дош ниисхо йолаш къоастадара деррига а кхыча мехкий эскараш Кипрера дIадоахилга а.

БЕРЛИН. Республика столица кердача хозагIйолча цхьан майдан тIа хьоргIаь дунен халкъашта юкъерча пролетариата баьччана В. И. Ленина памятник.

В. СОБОЛЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

КЪОНАЧАР ТЕХНИЧЕСКИ КХОЛЛАМ

ХIанз ерригача адамлен вахаре Iилман-технически прогресс шерра юкъейоагIача хана Iалаьмате боккхача лоархIаме да техника дукхаезаш, Iилман-технически прогресса карагIдаьнна кердагIдараш довзаш, царех вахаре пайда эца ховргдолаш къона тIехье кхеелга.

Дешархошта юкъе из декхар кхоачашдеш я къонача техникий республикански станци, цун новкъосталца болх беш йола республика столицера, городашкара, районашкара къонача техникий станцеш, школашкара тайп-тайпара технически кружокаш.

Нохч-ГIалгIайчен дешархошта технически кхолламе дуккхадар карагIдаьннилга къаьгга гойт вай мехкахоша-дешархоша дукха ха йоацаш Магнитогорске чакхъяьнача радиотехникан, автоматикан, телемеханикан къонача рационализаторийи конструкторийи IV Ерригроссийски слете толамца дакъа лацаро.

ДIадахача пIаьраска дийнахьа Нохч-ГIалгIай АССР просвещене министра М. У. Умарова тIаийцар Ерригроссийски слете дакъа лоацаш хинна дешархой. Укхаза бар просвещене министерства, къонача техникий республикански станце болхлой, дикагIа технически кружокий болх вIаштIехьбаьккхача школай директораш, кружокий кулгалхой.

Гулбеннараштa дешархой технически творчество дегIайоалаеш беча балхах, цу балха яьхача хьалхарча коталонех, дIахо кхоачашде дезаш хьалхашка латтача бехктоккхамерча декхарех. Нохч-ГIалгIайчен школашкарча къонача рационализаторашеи изобретателашеи IV Ерригсоюзни слете дакъа лацарах дийцар гулбеннараштa къонача техникий республикански станце директора заместитела Симонов Григорий Степановича.

Дешархоша - изобретателаша болх а байташ хьахьеккхар шоаш хьаяь машинаш. «Нейтрино-3» яха программировании дипроектор гойтар Грозерча № 3 йолча школа 9-ча «Б» класса дешархоша Красильщиков Виталеи Голынский Виталеи. Школерча физико-технически кружока кулгалхо ва Шаулов Рудольф Яковлевич. Дипроектора новкъосталца дика бIаргагуш экрана тIа хьагойт урока тIа эшаш йола чертеж, схема, сурт, машина, моллагIа а кхы программа юкъедихьар. Цу ший тайпарча киноустановка шоллагIа диплом даьккхад Ерригроссийски слете.

Грознерча № 41 йолча школа дешархочо Высоцкий Вадима хьаяьй латташ йола волна гойташ йола прибор. Ерригроссийски слете из гойташ хиннав цу школера 8-ча «А» класса дешархо Галин Александр. КхоалагIа диплом деннад цу прибора. Из кийчъеча кулгалдеш хиннай школе физика хьехаш йола Мирская Эмма Михайловна.

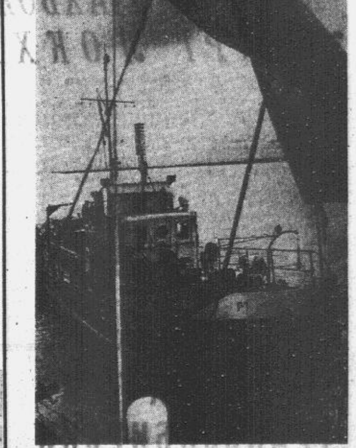
Грознерча № 1 йолча юкъерча школа 9-ча «А» класса дешархоша Сергей Якобсонеи Андрей Коноваловеи гойтар Болдасов Юрий Никитовича хьалхленца шоаш хьаяь электронни органчик. ХIаьта № 46 йолча юкъерча школа 9-ча «Б» класса дешархочо Безгин Александра хьехьеккхар ше кийчъяьча «Хьайна ховр тахка», «Хьа характер» яхача репетитораша болх мишта бу.

Вай республикерча къонача техникашта боккха толам ба цар кийчъяьча машинаша, приборашa Ерригроссийски слете шоллагIеи кхоалагIеи дипломаш дахар, къонача техникий республикански станцена РСФСР просвещене Министерства вымпел ялар, Грознерча № 3 йолча юкъерча школа физико-технически кружока РСФСР просвещене Министерства а изобретателийи рационализаторийи Ерригсоюзни Совета а Грамота ялар. ХIана аьлча слете дакъа лоацаш бар Москвера, Ленинградера, кхыча йоккхийча Iилман-технически центрашкара къона техникаш.

Цу дог гIоздоаккхача толамашца къона изобретателаш даькъала бийцар республика просвещене министра М. У. Умарова. Цо дош делар дешархой технически кхоллам дIахо дегIабоалабара эша новкъостал де.

Дешархоша кийчъяь электронни приборaш школашка пайда эцаш а хьехархошта урокаш луча чIоагIа новкъостал деш а я. Заводашка ерригача школашка дIакхоачаргйолаш уж кийчъяра эша документаци вIаштIехьдоаккхаш да хIанз.

А. БАСИЕВ.

170 миллиард кубометр хIана дац аьнна хий да Братски водохранилища чу — дунен тIа эггара йоккхагIйолча искусственни водоемех цхьанне чу. Кулгашца хьабаьча фордо Малхбоален СибарегIен климата еш йола влияни тохкаш бу Братски гидрометеорологически станце болхлой. Цар доалахьа — тохкамаш ду хIанзара средстваш. Форда тIа гIолла лел метеослужба катераш, хаоттам зувш йола автоматически станцеш, ГЭС-а плотина йолча болх беш я кердагIча аппаратураца кийчъяь зем боаха посташ.

Станце даьча тохкамехи земехи шерра пайда эц Малхбоален СибарегIара летчикаша, речникаша, чкъаьрий доахараша, хьу кийчъераша.

СУРТА ТIА: форда тIара Братски гидрометеорологически обсерваторе лаборатори.

Э. БРЮХОНЕНКО сурт.
ТАСС фотохроника.

«ТОННЕЛЬ ЧАКХЙОАЛАЧАРА СЕРДАЛ»

Хьожаш барий чIоагIа теркам тIаоз детективни фильмо. Ший тайпарча гIулакхаша, дуккха кхераме моттигаш а ниислуш тIехь-тIехь шерлуш йолча сюжета, кино чакхдаллалца хургдар фуд ца ховш хиларо Iалаьмате чIоагIа хьожийт вай детектива турпалашка — уголовни розыска, контрразведка болхлошка.

Турпалаша патриотизм, Даьхенна хьалхашкара декхар дизза кхетадеш, из кхоачашдара къонахчал гойташ дола дуккха приключенически а детективни а фильмаш арахийцад советски кинематографисташа. Царех да Латве чурча гIулакхий Министерства болхлоша чакхъяьккха чоалханеи кхерамеи операци гойташ дола «Тоннель чакхйоалачара сердал» яха режиссера Алоиз Бренча оттадаь кинофильм а.

Фильма ларде да уголовни розыска болхло Крастинь Янис таежни прискера дошув лочкъадаьча къуна лер лацар. Цун вIаштIехьдоал дошув лочкъадаьрех цаI лаца, цхьабакъда, цунга дошув хилац. Тlаккха кхетаду цу гIулакхa лаьцача рецидивиста Мацура кхы а новкъостий хила безилга. Лочкъадаь дошув дохка кхелехьа ший тайпара кхераме операци чакхйоаккх уголовни розыска болхлоша. Толамца чакхъяргья аьнна хьалхехьа хетадала йиш йоацаш дукха кхераме моттигаш йола из операци мишта чакхйоал гойт фильмо.

Фильм чакхдоалача хана Яниса (артист Улдис Пуцитис) къамаьл деш ший вахарах сел: «...ИIаьха тоннель санна да... Водача хана цIаккха а хац хьалхашкахьа фуд. «Цхьабакъда тоннель чакхъяьлча — массаза а сердал хул». Цу дешашца ба чоалханеча, кхерамеча балха чулоацам а, цу дешашца я фильма керттера уйла а.

Из фильм кастта вай экранашка арадаргда.

Л. СПИВАК.

ФУТБОЛ

РСФСР футбола федераце беча хоамах СССР-е футболах хьалхле яккхара «А» класса шоллагIча группа йиъгIча зоне ловзача командашта юкъе 27-ча сентябре хинна вIашагIкхетараш иштта чакхдаьннад:

«Дружба» (Майкоп) — «Волга» (Ульяновск) — 1:0, «Машук» (Пятигорск) — «Спартак» (Йошкар-Ола) — 3:0, «Динамо» (Махачкала) — «Рубин» (Казань) — 1:1, «Волгарь» (Астрахань) — «Строитель» (Уфа) — 5:0, «Баррикады» (Волгоград) — «Торпедо» (Тольятти) — 3:0, «Сокол» (Саратов) — «Авангард» (Курск) — 2:0, «Ревтруд» (Тамбов) — «Сталь» (Орел) — 1:2, «Труд» (Воронеж) — «Салют» (Белгород) — 3:1.

Тахан С. Орджоникидзе цIерагIча стадионе Ульяновскерча «Волгаца» вIашагIкхет «Терек». 48 очко яьккха вай команда хьалхагIа санна ший зоне хьалхарча моттиге латт.

ХЬАЛХАРА РАЗРЯД ЛЕЛАЕРИЙ ТУРНИР

Города шахматни клубе дIайоласннай хьалхара разряд лелаеча шахматистий турнир. Цига дакъа лоацаш ва 17 шахматист. Турнира доакъашхошта юкъе ба хьалхара разряд дуккхача хана денз лелаю Г. Гордиенко, Л. Малахов, А. Пашаев, Б. Богдасаров, Ю. Рябенко, меккдаьтта института студент А. Загнетов, дешархой Чехонатский Сашаи Немзер Боряи.

Хьалхара ши моттиг яьккха шахматист ноябрь бетта республике хьалхара моттиг яккхара хургйолча финале дакъа лоацаш хургва.

Хьалхарча туре ловзар иштта хилар. Ю. Рябенко котваьлар Б. Богдасароал. Iаьржачарца ловзаш хинна № 106 йолча машиннаькъа школа 9-ча класса дешархо цхьан хана лоархIаш хинна «маршала контратака» вариант юкъе а йоалаяь лайзар, бакъда кIайяраш говзагIа а хинна парти толамца йистеяьккхар.

А. Мадалова 15-ча ходе во гIалат далийтар бахьан долаш цун новкъост Н. Шуляр атта котваьлар. Цхьаккха кот ца воалаш чакхъяьлар В. Демченко Б. Немзерцеи Л. Малахов А. Пашаевцеи лейза партеш.

КIирагIа кхозза хургда ловзараш, хIаьта 31 октябре уж йистедаргда.

* * *

Городерча шахматни клубе дIахо хьош я республике толашагIа болча хьалхара разрядаш йолча шахматистий турнир. Цу турнире хьалхара ши моттиг яьккхарий бокъо хургья вай республика чемпионата финале ловза, цул совгIа ерригa а йиш ярех 75 процент очкош яьхача шахматисташта цхьа балл лакхъергья спортивни разряд.

ХIанз шахматех ловзара яхьий хьалхара кхо тур чакхъяьннай. Къаьстта ира спортивни къовсам гойтар шахматисташа шоллагIча туре. Укхаза яцар лоаца а машаре чакхйоала а партеш. 41-ча ходе Л. Мадаловал котваьлар А. Пашаев. Царчул а 8 ход йIаьхагIа хилар С. Чехонатский В. Демченкол котваьнна парти.

КхоалагIча туре шо-шоай счета тIа цхьацца очко дIаязйир Л. Малахова, Л. Мадалова, Г. Гордиенкос, А. Загнетова, А. Пашаева.

Кхо тур чакхъяьнначул тIехьагIа цхьатарра 2,5 очко а йолаш турнире хьалха ба А. Пашаеви Г. Гордиенкои.

Шахматех ловзара яхьаш дIахо хьош я.

В. ЖУК-ТРИПОЛИТОВ.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

1 октябрь
I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Iуйранара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Босбола телевидени. Мультфильмай программа. 10.00 — Босбола телевидени. Советски Союзе Германски Демократически Республика культура Денош хьаделлара хетадаь концерт. Съездий Кремлевски Дворецера передача. 15.20 — Передачай программа. 15.25 — Документальни фильмай программа. 15.55 — Вай Даьхен историе очеркаш. 16.35 — Лермонтов. «Купецах Калашниковах дола илли». Литературах йола передача. 17.00 — «Тхона хьаде, оаха санна хьаде, тхол дикагIа хьаде». Германски Демократическа Республикера передача. 18.00 — «Дынах тешараштa а ца тешараштa а». Физико-математически Iилмай кандидата Пинунова выступлени. 18.15 — Документальни фильм. 18.25—19-ча бIаь шера 90-чей. 90-чея шерашкара Нохч-ГIалгIайчура классови къовсам. Iилмай болхлочун Исаева выступлени (нохчий меттала). 18.40 — Киножурнал. 18.50 — Юкъарча хьайбаншта дика Iа доаккхилга Iалашде (гIалгIай меттала). 19.00 — Босбола телевидени. Дунен халкъий творчество. 19.30 — Босбола телевидени. Хоккеях ловза дунен халкъашта юкъе вIашагIкхетар. Советски Союз — Канада. Перерывах — кердадараш. 22.00 — Босбола телевидени. «Рыцарски ханава сценех» йолча Пушкина телевизионни спектакла премьера. 22.55 — Кердадараш. Передачай программа.

... бола телевидени. ХIара суфта тIа малх ба. 18.30 — «Заводской библиотеке» яха телевизионни очерк. 19.00 — Киножурнал. 19.10 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 19.30 — Хоамаш, реклама. 19.35 — Шоана, бераш. 19.45 — Германски Демократически республика киноискусство. «Зуламхо Уэмбли яхача стадионе вагIа» яха художественни фильм. 1 сери.

2 октябрь
I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Iуйранара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — «Тхона хьаде, оаха санна хьаде, тхол дикагIа хьаде». Германски Демократически Республикера передача. 10.30 — Босбола телевидени. Пушкин. «Рыцарски ханара сценаш» яха телевизионни спектакль. 11.25 — Босбола телевидени. Дунен халкъий творчество. 15.20 — Передачай программа. 15.25 — Документальни фильмай программа. 16.05 — Радищев. «Петербургера Москве никъ бар». Литературах йола передача. 17.00 — Берашта йола кинопрограмма. 17.55 — Дешархо кхетамца кхеву мастера. Социалистическа Къахьегама Турпал. Ушакова. 18.10 — Киножурнал. 18.20 — Ленина васкеташта тешаме да вай. Малгобекски районa сходера репортаж (гIалгIай меттала). 18.30 — Нахичевански АССР вIашагIъелла 50 шу дизарга. Телевизионни фильм. 19.00 — Футбол. Болгарера передача. 21.00 — «Хаа». Информационни программа. 21.30 — Болгарски эстрадни концерт. [illegible]

II ПРОГРАММА

18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола [illegible] передача. 23.15 — Шахматех дунея тIа хьалхара моттиг яккха. 23.20 — Кердадараш. передачай программа.

II ПРОГРАММА

17.00 — Телевидене Волгоградски студе передача. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. Пхьабуаргаши уж дешхари. 18.30 — Документальни фильм. 18.40 — Парте дешa дош наха юкъе доаожаде. Пропагандист Зевилов (нохчий меттала). 18.50 — Киножурнал. 19.00 — «Нохч - ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 19.20 — ХьажкIаш лелаераш. шоана дола концерт. 19.50 — Германски Демократически республика киноискусство. «Зуламхо Уэмбли стадионе вагIа» яха художественни фильм, 2-гIа сери.

РАДИО

1 октябрь

6.30 — «Юртара Iуйре» (эрсий меттала). 6.50 — «Пропагандисташтен ладувгIерхоштен политиздат» яха беседа (эрсий меттала). 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — Юрта боахама болхлошта дола концерт (гIалгIай меттала). 16.00 — «Дерригача халкъий хьашташта» яха беседа. Автор ва «Новая время» яхача журнала обозреватель Кобалев (нохчий меттала). 16.15 — КПСС-а XXIV-ча съезда соцамаш кхоачашде. Встречни план кхоачашъеш латт (нохчий меттала). 16.30 — Къоалаша къовсам лоаттабар суда органий доаохIамера декхар да. Ленински района халкъа судалочун Гакаева выступлени (эрсий меттала). 16.45 — Экономически знаней дешара керда шу долалуш (эрсий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грознеи морхаш а йолаш, къилбаседа - малхбузехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш, цхьаццайолча моттигашка догIа а делхаш, дохк а доаллаш ха хилеи фегара температура республике гIолла 14—18, Грозне 16—18 градус йовзаш хилеи тарлу. Кхоанеи ломмеи хувцалуш морхаш а йолаш, наг-нагахьа цхьаццайолча моттигашка догIа а делхаш малхбоалехьара 3—7 метр, йоачаи йолча хана 5—10 метр чIоагIа секунде мух а хьекхаш ха хила а фегара температура буйсанна 7—12, деношка 15—20 градус йIовхал йолаш хила а тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051 г. Грозный, Ленина улица 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактор — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктохкама секретара—3-34-38; партийни вахаран культуран отделен — 3-61-46; промышленносте отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделеи бухгалтереи — 2-60-71.

НАШ АДРЕС: 364051 г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерия — 2-60-71.

Газет арадаула шинарен, ором, шоаттан денош.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84. Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84. Заказ № 9318.